

**T
R
I
N
K
O
V

K
O
L
E
D
A
R**

1977

5016/1933

TRINKOV KOLEDAR

25. LETNIK

1977

*

SAMOZALOZBA

LETO 1977

je navadno, ima 365 dni ali 52 tednov in 1 dan. Začne in konča se v soboto. Letni vladar je Merkur.

Cerkveno leto se začne na 1. adventno nedeljo 28. novembra 1976.

Civilno leto pa na Novo leto 1. januarja 1977.

LETNI ČASI

Začetek pomladi: 20. marca ob 18. uri 43 minut. Sonce stopi v znamenje *ovna* (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja: 21. junija ob 13. uri in 14 minut. Sonce stopi na povratniku v znamenje *raka*.

Začetek jeseni: 23. septembra ob 4. uri in 30. minut. Sonce stopi v znamenje *tehtnice* (jesensko enakonočje).

Začetek zime: 22. decembra ob 24. minuti čez polnoč. Sonce stopi na povratniku v znamenje *kozoroga*.

SONČNI IN LUNINI MRKI

V letu 1977 bosta dva sončna in en lunin mrk, od katerih bo pri nas delno viden samo lunin mrk.

1. **Delni lunin mrk** bo 4. aprila 1977 od 3. ure 5 minut do 7. ure 32 minut. Začetek mrka kot le rahla otemnitev bo viden tudi pri nas, sredina komaj še kaj, kajti otemnitev se začne okoli 5. ure, sonce pa vzide okoli pol šeste ure. Mrk bo dobro viden v Zapadni Evropi, zahodni Afriki in Južni ter Severni Ameriki. Velikost mrka bo v primeri s premerom lune, kakor 1 : 0,198.

2. **Obročast sončni mrk** bo 18. aprila 1977 od 8. ure 33 minut do 14. ure 29 minut. Pri nas ne bo viden. Del-

ne stopnje mrka bodo pretežno lahko vidne nad oceani, nekaj časa tudi v vzhodni Braziliji in delno na Antarktiki, v velikem delu Afrike, razen v njenem severozahodnem delu, na Arabskem polotoku in v Indiji.

3. **Popeljni sončni mrk** bo trajal od 12. oktobra ob 12. uri 48 minut do 13. oktobra ob 6 minut čez polnoč. Pri nas ne bo viden. Delne stopnje mrka bodo vidne razen nad osrednjim in severnim Tihim oceanom še na vzhodnem robu Azije, po skoro vsej Severni Ameriki, razen severovzhodnega predela, in po severozapadnem delu Južne Amerike.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Premakljivi so tisti prazniki, ki se ravnajo po Veliki noči. Po sklepu cerkvenega zbora v Niceji leta 325 se Velika noč vsako leto obhaja prvo nedeljo po prvi pomladanski luni. To je lahko v času od 22. marca do 25. aprila.

V letu 1977 bodo sledeči premakljivi prazniki:

Pepelnica	23. februarja
Velika noč	10. aprila
Vnebohod	19. maja
Binkošti	29. maja
Sveta Trojica	5. junija
Sv. Rešnje Telo	9. junija
Jezusovo Srce	17. junija
Marijino Srce	18. junija
Angelska nedelja	4. septembra
Rožnovenska nedelja	2. oktobra
Misijoaska nedelja	23. oktobra
Zegnanska nedelja	30. oktobra
Zahvalna nedelja	6. novembra
Praznik Kristusa Kralja	20. novembra
1. adventna nedelja	27. novembra

- 1 S Novo leto - Marija Mati božja
2 N 2. po božiču - Bazilij Veliki
3 P Genovefa, dev.; Anter, muč.
4 T Angela Folinjska
5 S Milena; Simeon, pušč. ☺
6 Č Sv. Trije kralji - Razgl. Gospodovo
7 P Rajmund, red.; Valentin, škof
8 S Severin, opat; Erhard, škof
9 N Jezusov krst - Hadrijan, opat
10 P Viljem, škof; Aldo, pušč.
11 T Pavlin Oglejski, patriarh
12 S Alfred, opat; Tatjana, muč. €
13 Č Hilarij, škof; Veronika Milanska
-

-
- 14 P Feliks (Srečko); Odon
15 S Pavel, pušč.; Maver, opat
16 N **2. navadna - Marcel, papež**
17 P Anton (Zvonko), pušč.; Marijan
18 T Marjeta Ogrska; Priska, dev.
19 S Knut, kralj; Germanik, muč. ☉
20 Č Fabijan in Boštjan, muč.
21 P Neža (Janja), dev.; Epifanij
22 S Vincenc (Vinko), diakon, muč.
23 N **3. navadna - Emerencijana, muč.**
24 P Frančišek Saleški; Felicijan
25 T Spreobrnjenje apostola Pavla
26 S Timotej in Tit, škofa; Robert
27 Č Angela Merici, dev. ☽
28 P Tomaž Akvinski, cerkv. uč.
29 S Valerij, škof; Konstancij
30 N **4. navadna - Martina, dev.**
31 P Janez Bosco, vzgojitelj
-

- 1 T Brigita (Brida), zavetnica Ircev
2 S S v e č n i c a - Jezusovo darovanje
3 Č Blaž, muč.; Oskar, škof
4 P Andrej Corsini, škof; Gilbert ☺
5 S Agata, dev., muč.; Albuin
6 N **5. navadna - Teofil, muč.**
7 P Rihard, kralj; Romuald
8 T Jakoba Frangipani, vdova
9 S Apolonija, muč.
10 Č Sholastika, dev.; Viljem, pušč.
11 P Lurška Mati božja ☹
12 S Benedikt, opat; Evlalija, dev.
13 N **6. navadna - Katarina Ricci**
-

-
- 14 P Valentin (Zdravko), muč.
- 15 T Jordan Saški; Sigfrid, škof
- 16 S Julijana, muč.; Onezim, škof
- 17 Č Sedem ustanoviteljev servitov
- 18 P Simeon, škof; Bernardka L. ④
- 19 S Konrad iz Piacenze, red.
- 20 N **7. navadna - Silvan, muč.**
- 21 P Peter Damiani, škof; Irena
- 22 T P u s t - Marjeta Kortonska
- 23 S P e p e l n i c a - Polikarp, škof
- 24 Č Lucij, muč.; (Matija, ap.)
- 25 P Feliks, papež; Viktorin
- 26 S Marjeta, red.; Aleksander ③
- 27 N **1. postna - Gabrijel Žal. M. B.**
- 28 P Roman, opat; Hilarij, papež
-

- 1 T Albin, škof; Antonina, dev.
2 S Henrik (Hinko)
3 Č Kunigunda; Simplicij
4 P Kazimir, muč.; Hadrijan
5 S Kvatre - Teofil; Jožef od K. ☺
6 N 2. postna - Miroslav
7 P Perpetua in Felicita
8 T Janez od Boga, red. ustanov.
9 S Frančiška Rimska, spok.
10 Č Makarij, škof; 40 mučencev
11 P Sofronij; Konstantin, spozn.
12 S Gregor Veliki; Dorotea ☹
13 N 3. postna - Kristina, muč.
-

-
- 14 P Matilda; Florentina, opatinja
15 T Klement M. Dvorak, spozn.
16 S Hilarij in Tacijan, muč.
17 Č Patrik, škof; Jedrt (Jerica)
18 P Ciril Jeruzalemski, cerkv. uč.
19 S **Jožef, Jezusov rednik** ☉
20 N **4. postna - Klavdija, muč.**
21 P Nikolaj iz Flüe, pušč.
22 T Lea, spok.; Katarina Genovska
23 S Turibij iz Mongroveja, škof
24 Č Dionizij, muč.; Aleksander
25 P Gospodovo oznanjenje; Dizma
26 S Evgenija, muč.; Teodor, škof
27 N **5. postna, tiha - Rupert, škof** ☽
28 P Sikst III., papež; Bojan
29 T Bertold, red.
30 S Kvirin, muč.
31 Č Modest, gosposvetski škof
-

- 1 P Hugo, škof; Venancij
 - 2 S Frančišek Pavelski
 - 3 N **Cvetna - oljčnica; Rihard**
 - 4 P Izidor Seviljski, cerkv. uč. ☉
 - 5 T Vincenc Ferrer; Irena
 - 6 S Irenej Sirmijski, škof
 - 7 Č Veliki četrtek - Janez Salle, spoz.
 - 8 P Veliki petek - Valter, škof
 - 9 S Velika sobota - Marija Kleopova
 - 10 N **Velika noč - Kristusovo vstaj.** ☾
 - 11 P **Velikonočni ponedeljek**
 - 12 T Lazar, tržaški škof; Zenon, škof
 - 13 S Martin I., papež; Hermenegild
-

-
- 14 Č Valerijan, muč.; Lidvina
15 P Anastazij; Helena (Lenčka)
16 S Bernarda Lurška, dev.
17 N **2. velikonočna - bela; Rudolf, m.**
18 P Apolonij, muč.; Elevation
19 T Leon IX. (Lavo); Ema
20 S Teo; Hilda, dev.
21 Č Anzelm, škof; Konrad
22 P Leonid; Soter in Gaj, muč.
23 S Jurij, muč.; Vojteh (Vojko)
24 N **3. velikonočna - Fidel Sigm., m.**
25 P **Marko, evang. - Državni praznik**
26 T Mati dobrega sveta
27 S Hozana Koterska, dev.
28 Č Vital (Živko); Peter Chanel
29 P Katarina Sienska, cerkv. uč.
30 S Pij V., papež; Jožef Cottolengo
-

1	N	4. velikonočna - Jožef delavec	
2	P	Atanazij, cerkv. uč.; Boris	
3	T	Filip in Jakob mlajši, ap.	☉
4	S	Florijan (Cvetko), muč.	
5	Č	Gotard, škof; Pelegrin, muč.	
6	P	Dominik Savio; Marija Srednica	
7	S	Gizela (Željka); Domicijan, škof	
8	N	5. velikonočna - Bonifacij, papež	
9	P	Gregor Nacijanski; Pahomij, opat	
10	T	Antonin, škof; Gordijan, m.	☾
11	S	Sigismund (Žiga), kralj	
12	Č	Pankracij; Nerej in Ahilej	
13	P	Servacij; Peter Regalati	

-
- 14 S Matija, ap.; Bonifacij
- 15 N **6. velikonočna - Zofija (Sonja)**
- 16 P Janez Nepomuk, muč.; Babila
- 17 T Jošt, opat; Bruno, škof
- 18 S Janez I.; Erik
- 19 Č **Vnebohod Gospodov**
- 20 P Bernardin Sienski, red.
- 21 S Valens, škof; Krispin, red.
- 22 N **7. velikonočna - Renata, spok.**
- 23 P Deziderij (Željko), škof
- 24 T Marija Pomočnica kristjanov
- 25 S Beda Častitljivi
- 26 Č Filip Neri, duhovnik
- 27 P Avguštin Canterb.; Julij, muč.
- 28 S German Pariški, škof
- 29 N **Binkošti - Prihod Sv. Duha**
- 30 P Ivana Orleanska; Ferdinand
- 31 T Obiskovanje Device Marije
-

1	S	Justin, muč.	☉
2	Č	Marcelin - Državni praznik	
3	P	Karel Lwanga, muč.; Klotilda	
4	S	Kvatre - Kvirin, škof	
5	N	Sveta Trojica - Valerija	
6	P	Norbert; Bertrand, ogl. patr.	
7	T	Robert; Vilibald	
8	S	Medard, škof; Viljem, škof	€
9	Č	Sv. Rešnje Telo in Kri	
10	P	Bogumil, škof; Henrik	
11	S	Barnaba, apostol; Pavla	
12	N	11. navadna - Adelajda	
13	P	Anton Padovanski	

-
- 14 T Elizej, prerok; Rufin
- 15 S Vid in Modest, mučenca
- 16 Č Gvido Kortonski; Beno, škof ☉
- 17 P Jezusovo Srce - Gregor Barbarigo
- 18 S Marijino Srce - Marcelijan, muč.
- 19 N **12. navadna - Gervazij in Protazij**
- 20 P Silverij, papež; Florentina
- 21 T Alojzij Gonzaga (Vekoslav)
- 22 S Tomaž More, mučenec
- 23 Č Agripina, dev.; Jožef Cafasso
- 24 P Rojstvo Janeza Krstnika ☽
- 25 S Viljem (Vilko), opat; Eleonora
- 26 N **13. navadna - Vigilij, škof**
- 27 P Hema Krška; Ladislav
- 28 T Irenej; Marcela, muč.
- 29 S **Peter in Pavel, apostola**
- 30 Č Prvi rimski mučenci
-

- 1 P Teobald, pušč.; Estera ☺
- 2 S Oton, škof; Vital (Živko)
- 3 N **14. navadna - Tomaž, apostol**
- 4 P Urh (Ulrich); Elizabeta Portugal.
- 5 T Ciril in Metod, slovanska apostola
- 6 S Marija Goretti, mučenka
- 7 Č Izaija, prerok; Vilibald
- 8 P Evgen, papež; Kilijan, muč. ☹
- 9 S Veronika Emilijani; Brikcij
- 10 N **15. navadna - Amalija (Ljuba)**
- 11 P Benedikt, opat; Olga Kijevska
- 12 T Mohor in Fortunat
- 13 S Henrik; Anaklet

-
- 14 Č Kamil de Lellis; Bogdan
15 P Bonaventura, c. uč.; Vladimir
16 S Karmelska Mati božja ☉
17 N **16. navadna - Aleš, spokornik**
18 P Friderik (Miroslav); Arnold, škof
19 T Avrea (Zlatka), devica
20 S Marjeta; Elija, prerok
21 Č Danijel, prerok; Lovrenc
22 P Marija Magdalena (Majda)
23 S Brigita Švedska; Apolinarij ☽
24 N **17. navadna - Kristina, devica**
25 P Jakob starejši, apostol; Krištof
26 T Joahim in Ana
27 S Gorazd; Klemen Ohridski
28 Č Viktor (Zmago); Nazarij in Celzij
29 P Marta iz Betanije
30 S Peter Krizolog; Abdon ☽
31 N **18. navadna - Ignacij Lojolski**
-

- 1 P Alfonz Liguori, škof
2 T Evzebij; Porcijunkula
3 S Lidija; Nikodem
4 Č Janez M. Vianney
5 P Marija Snežna; Ožbalt
6 S Jezusova spreminitev €
7 N **19. navadna - Kajetan, duhovnik**
8 P Dominik (Nedeljko)
9 T Peter Faber; Roman, muč.
10 S Lovrenc, mučenec
11 Č Klara (Jasna), devica
12 P Hilarija, dev.; Makarij
13 S Poncijan, papež; Hipolit, muč.
-

-
14	N	20. navadna - M. Kolbe	☺
15	P	Vnebovzetje Device Marije	
16	T	Rok, spok.; Štefan Ogrski	
17	S	Hijacint; Liberat	
18	Č	Helena, cesarica	
19	P	Janez Eudes; Boleslav	
20	S	Bernard, c. uč.; Samuel (Samo)	
21	N	21. navadna - Pij X., papež	
22	P	Devica Marija Kraljica	☺
23	T	Roza iz Lime, dev.	
24	S	Jernej, apostol	
25	Č	Jožef Kalasanc; Ludvik, kralj	
26	P	Rufin, škof; Zefirin	
27	S	Monika; Cezarij, škof	
28	N	22. navadna - Avguštin, c. uč.	☺
29	P	Mučeništvo Janeza Krstnika	
30	T	Feliks (Srečko); Gaudencij	
31	S	Rajmund (Rajko)	
-

- 1 Č Egidij (Tilh), opat
- 2 P Janez Burte, muč.; Maksima
- 3 S Gregor Veliki, papež
- 4 N **23. navadna - angelska**
- 5 P Viktorin; Lovrenc Giustiniani €
- 6 T Petronij, škof; Makarij in tov.
- 7 S Regina; Marko Križevčan
- 8 Č Rojstvo Device Marije
- 9 P Peter Klaver; Gorgonij
- 10 S Otokar; Nikolaj Tolentinski
- 11 N **24. navadna - Ema, dev.**
- 12 P Marijino ime
- 13 T Janez Zlatousti; Mavrilij Ⓢ
-

-
- 14 S Povišanje sv. Križa
15 Č Žalostna Mati božja
16 P Kornelij; Ciprijan; Ljudmila
17 S Robert Bellarmino; Lambert
18 N **25. navadna - Irena, muč.**
19 P Januarij, škof, muč.
20 T Evstahij, muč.; Suzana ③
21 S Matej, ap. in evangelist
22 Č Mavricij, muč.; Tomislav
23 P Lin, papež; Tekla
24 S Kvatre - Marija reš. jetnikov
25 N **26. navadna - Avrelija, dev.**
26 P Kozma in Damijan, muč.
27 T Vincenc Pavelski ⑤
28 S Venčeslav, mučenec
29 Č Mihael, Gabrijel, Rafael, nadang.
30 P Hieronim, cerkv. uč.
-

- 1 S Terezija Deteta Jezusa
2 N **27. navadna - Rožnovenska**
3 P Evald, muč.; Kandid (Žarko)
4 T Frančišek Asiški, spozn.
5 S Placid, mučenec €
6 Č Bruno, opat; Renato
7 P Rožnovenska Mati božja
8 S Pelagija, spok.; Marcel, muč.
9 N **28. navadna - Dioniz in tov., muč.**
10 P Frančišek Borgia
11 T Emilijan (Milko), škof
12 S Maksimilijan, škof, muč. Ⓞ
13 Č Edvard, kralj; Koloman, muč.
-

-
- 14 P Kalist, papež, muč.
- 15 S Terezija Avilska, c. uč. (Zinka)
- 16 N **29. navadna - Hedvika (Jadviga)**
- 17 P Ignacij Antiohijski
- 18 T Luka, evangelist
- 19 S Pavel od Križa ☞
- 20 Č Vendelin; Janez Kentski
- 21 P Uršula, muč.; Hilarion, opat
- 22 S Marija Saloma; Donat
- 23 N **30. navadna - misijonska**
- 24 P Anton Marija Claret; Feliks
- 25 T Krizant in Darija
- 26 S Lucijan, muč.; Evarist, papež
- 27 Č Frumencij, škof; Sabina, dev. ☺
- 28 P Simon in Juda Tadej, ap.
- 29 S Narcis, škof; Ermelinda, dev.
- 30 N **31. navadna - žegnanska**
- 31 P Volbenk, škof; Krištof
-

1	T	Vsi sveti	
2	S	Spomin vernih duš	
3	Č	Just, tržaški zavetnik	
4	P	Karel (Drago) - Drž. praznik	☾
5	S	Zaharija in Elizabeta	
6	N	32. navadna - zahvalna	
7	P	Engelbert, škof; Ernest, opat	
8	T	Bogomir (Mirko), škof; Deodat	
9	S	Posvetitev lateranske bazilike	
10	Č	Leon Veliki, papež	
11	P	Martin (Davorin), škof	☉
12	S	Martin, papež; Jozafat, muč.	
13	N	33. navadna - Stanislav Kostka	

-
- 14 P Nikolaj Tavelić, muč.
- 15 T Leopold, spozn.; Albert Veliki
- 16 S Gertruda (Jerica); Otmar, opat
- 17 Č Elizabeta Ogrska 3
- 18 P Posv. bazilik Petra in Pavla
- 19 S Narsej, škof; Poncijan
- 20 N **Kristus Kralj - Feliks Valois**
- 21 P Darovanje Device Marije
- 22 T Cecilija, dev., muč.
- 23 S Klemen I., papež
- 24 Č Krizogon; Flora, dev.
- 25 P Katarina Aleksandrijska 5
- 26 S Leonard Portomavriški
- 27 N **1. adventna - Valerijana**
- 28 P Gregor, papež; Eberhard
- 29 T Blaž in Demetrij, muč.
- 30 S Andrej, apostol; Justina, muč.
-

1	Č	Božena, spokor.; Eligij, škof	
2	P	Bibijana, dev.; Blanka	
3	S	Frančišek Ksaverij, misijonar	€
4	N	2. adventna - Barbara, muč.	
5	P	Saba, opat; Krispina	
6	T	Nikolaj (Miklavž), škof	
7	S	Ambrož, škof, cerkv. uč.	
8	Č	Brezmadežno spočetje Dev. Marije	
9	P	Abel, očak; Valerij	
10	S	Loretska Mati božja	☉
11	N	3. adventna - Damaz, papež	
12	P	Ivana Šantalska, devica	
13	T	Lucija, dev., muč.; Otilija	

-
- 14 S Spiridion (Dušan)
- 15 Č Kristina, devica
- 16 P Albina, dev.; Evzebij, škof
- 17 S Kvatre - Lazar iz Betanije 9
- 18 N **4. adventna - Gracijan, škof**
- 19 P Urban, papež; Tea, muč.
- 20 T Evgenij in Makarij, muč.
- 21 S Peter Kanizij, cerkv. uč.
- 22 Č Demetrij (Mitja), muč.
- 23 P Janez Kancij; Viktorija, dev.
- 24 S Sveti večer - Adam in Eva
- 25 N **Božič - Rojstvo Gospodovo** ☺
- 26 P Štefan, prvi mučenec
- 27 T Janez, apostol in evangelist
- 28 S Nedolžni otročiči
- 29 Č Tomaž Becket; David, kralj
- 30 P Evgen, škof; Liberij
- 31 S Silvester, papež; Melanija
-

Videmski nadškof
msgr. ALFREDO BATTISTI

Važen dokument

*Oh, daj, zasijaj svit nam zore bajne,
ustani sonce zmage nam sijajne!
Prikaži skoraj žarko nam se lice
pogažene pravice! (Ivan Trinko)*

Dne 25. marca 1976 je videmski nadškof Alfredo Battisti podpisal važen odlok o rabi slovenskega jezika pri bogoslužju. Odkar je fašizem leta 1933 prepovedal slovenske pri-dige po cerkvah Beneške Slovenije, se niso videmski škofje nikoli potegnili za pravice, ki so jih terjali beneški duhovniki za svoje ljudstvo. Mnoge prošnje in spomenice so na-letele na gluha ušesa. Ko je bil imenovan za škofa Alfredo Battisti, so mu beneški du-hovniki poslali spomenico, v kateri so mu podrobno obrazložili, kakšno je stanje v Be-nečiji. Prosili so ga, naj uradno potrdi rabo slovenskega jezika pri bogoslužju, naj pošlje v Benečijo take duhovnike, ki bodo znali jezik ljudstva, naj brani slovenske duhovni-je proti lažnivim napadom ter naj bo pri-pravljen na večkratna iskrena srečanja z duhovniki.

Nadškof je po treh letih opazovanja in

stikov z duhovniki spoznal, kakšno je stanje v škofiji in je letos v 2. številki nadškofijskega lista »Rivista diocesana udinese« uradno potrdil rabo slovenskega jezika po cerkvah Beneške Slovenije.

Trinkov koledar, ki letos praznuje svojo 25-letnico, z veseljem objavlja ta dokument v italijanščini in slovenščini:

L'USO DELLA LINGUA SLOVENA NELLA LITURGIA

Nella realtà della nostra Diocesi udinese, accanto alle comunità di lingua friulana e tedesca, vive, lungo la fascia di confine che va dallo Judrio fino a Tarvisio, una numerosa Comunità di fedeli di parlata slovena.

In un mondo che si fa sempre più pluralistico, la Chiesa, per realizzare la sua universalità, è chiamata ad inserirsi ed incarnarsi nelle varie culture di cui è ricco il mondo.

Inoltre se la Pentecoste è la consacrazione divina delle lingue e lo Spirito del Signore ordina di proclamare e celebrare i prodigi di Dio nelle varie lingue, la Chiesa, con la coscienza di essere universale, deve immergersi nella cultura e nell'ambiente di ogni popolo, rispettandone le usanze, i costumi, le tradizioni per meglio trasmettere il messaggio evangelico.

La Chiesa che è comunione, ha una dimensione anche orizzontale, tra diverse comunità etniche raccolte

in unità nell'ambito della Diocesi, dalla quale ricevono la conoscenza autentica della fede e delle norme di vita cristiana, la pienezza dei mezzi di grazia, l'influenza santificatrice soprannaturale della carità.

In considerazione di tutto ciò, il mio venerato predecessore ha riconosciuto ed approvato v e r b a l m e n t e l'uso della lingua slovena nella sacra liturgia, sempre presente attraverso i secoli, nella Slavia Italiana. Ritengo utile e necessario, nello spirito e nel dettato del Concilio Vaticano Secondo, confermare, con il presente documento, in forma pubblica ed ufficiale, tale riconoscimento, approvando l'uso dei libri liturgici in lingua slovena, muniti della richiesta approvazione della competente Autorità Ecclesiastica, in tutte le parrocchie della Diocesi di parlata slovena, quando ciò è richiesto dalla utilità pastorale secondo il prudente giudizio del sacerdote e d'intesa con la sua popolazione. Si abbia particolare riguardo nelle celebrazioni liturgiche alla presenza di fedeli che non capiscono la lingua slovena.

Esorto i sacerdoti friulani, che sono o saranno mandati a svolgere il loro servizio sacerdotale nelle parrocchie di parlata slovena ad apprendere, stimarla ed usarla come segno di amore evangelico verso la gente ed i suoi alti valori umani e religiosi.

Ai sacerdoti nativi o quivi svolgenti il loro apostolato rinnovo la mia stima, la mia solidarietà ed il mio vivo ringraziamento per l'opera intelligente e la generosa dedizione sempre dimostrata in favore delle pro-

prie popolazioni, procurando di conciliare l'amore e la fedeltà alla parlata e cultura slovena della gente ed insieme il rispetto leale e sincero delle leggi dello Stato.

Esorto i sacerdoti nel servizio fraterno dei fedeli a servire il Signore Gesù, luminosamente presente nelle chiese locali di parlata slovena ancora profondamente credenti.

Facendo scoprire nel cuore e nella storia di queste popolazioni la presenza nascosta di Cristo, i pastori comunicano ad esse quella gioia e quella immensa speranza di cui c'è tanto bisogno nella nostra epoca, e che fu la gloria degli Apostoli e dei Padri della Chiesa.

Udine, 25 marzo 1976

+ **Alfredo, Arcivescovo**

RABA SLOVENSKEGA JEZIKA PRI BOGOSLUŽJU

Ob meji, ki poteka od Idrijce do Trbiža, živi v naši videmski škofiji poleg skupnosti Furlanov in Nemcev tudi številna skupnost vernikov, ki govorijo slovenski jezik.

V svetu, ki postaja vedno bolj pluralističen, je Cerkev poklicana, da se vključi in vživi v različne kulture, ki bogatijo svet, da tako uresniči svojo vesoljnost.

Binkošti nam pomenijo božjo posvetitev jezikov in Gospodov Duh veleva, naj oznanjamo in proslavljamo

čudovita božja dela v raznih jezikih, zato se mora Cerkev, ki se vedno zaveda svoje vesoljnosti, vživeti v kulturo in okolje vsakega naroda s tem, da spoštuje njega šege, navade in izročila, da bo mogla tako bolje posredovati veselo oznanilo.

Cerkev kot občestvo je razširjena med različne narodne skupine, ki so povezane v enoto v okviru škofije, od katere sprejemajo pristen nauk vere in navodila za krščansko življenje, bogata sredstva milosti in posvečevalen nadnaravni vpliv ljubezni.

V skladu s tem je moj cenjeni prednik priznal in u s t n o potrdil rabo slovenskega jezika pri bogoslužju, kar je bilo že stoletja v rabi v Beneški Sloveniji. Zdi se mi koristno in potrebno, da v duhu in po navodilih II. Vatikanskega zbora s tem dokumentom javno in uradno potrdim to priznanje in dovolim uporabo slovenskih liturgičnih knjig, ki jih je odobrila pristojna cerkvena oblast, v vseh župnijah škofije, kjer govorijo slovenski jezik, kadarkoli to narekujejo dušnopastirske potrebe, po modri presoji duhovnika in v sporazumu z njegovimi ljudmi. Pri bogoslužju bodite posebej uvidevni do tistih vernikov, ki ne razumejo slovenskega jezika.

Opozarjam furlanske duhovnike, ki so ali bodo poslani v župnije, kjer govorijo slovenski jezik, naj se tega jezika naučijo, ga spoštujejo in uporabljajo kot znak evangeljske ljubezni do ljudstva in njega vzvišenih človečanskih in verskih vrednot.

Domačim duhovnikom in tistim, ki tu opravljajo

svoje poslanstvo, ponovno izražam svoje spoštovanje, solidarnost in globoko zahvalo za modro delovanje in velikodušno predanost, ki so jo vedno izkazovali svojemu ljudstvu, ter so tako skušali povezovati ljubezen in zvestobo do slovenskega jezika in slovenske kulture z odkritim in iskrenim spoštovanjem do državnih zakonov.

Opozarjam duhovnike, ki bratsko skrbijo za vernike, naj služijo Gospodu Jezusu, ki je vidno pričujoč v slovenskih krajevnih cerkvah, ki so še globoko verne.

S tem, da pastirji odkrivajo v srcu in zgodovini teh prebivalcev skrito Kristusovo prisotnost, jim posredujejo tisto veselje in neskončno upanje, ki sta tako potrebni tudi sedanjemu času in sta nekoč odlikovali apostole in cerkvene očete.

Videm, 25. marca 1976

+ **Alfred, nadškof**

Trinkova prošnja »vstani sonce zmage nam sijajne« se počasi uresničuje. Beneškim Slovencem želimo, da bi jim tudi državna oblast priznala vse človečanske pravice, da bi Beneška Slovenija končno prenehala biti pastorka, ki ji po drobtinica delijo miloščino z zlobnim namenom, da bi počasi izhiral.

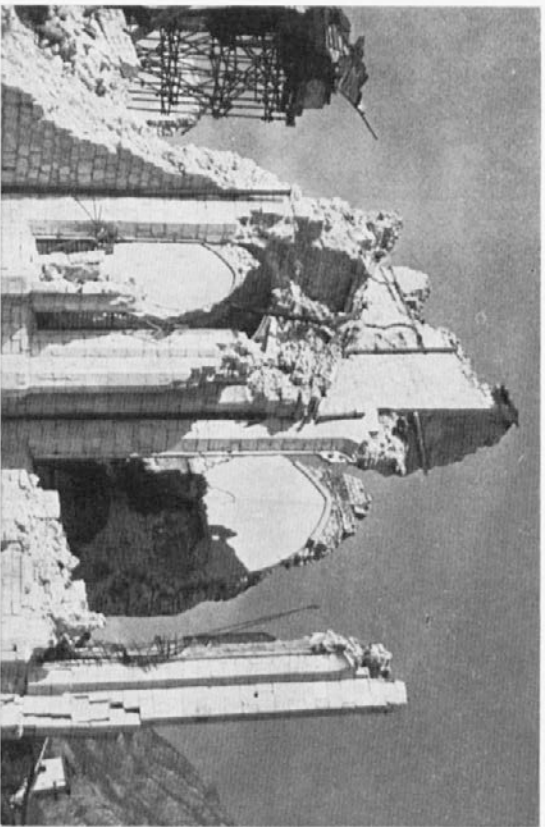
Potres, ki je hudo prizadel tudi Benečijo, je zdramil mnoga srca med vsemi Slovenci, ki so velikodušno priskočili na pomoč svojim bratom po krvi. Marsikdo je šele zdaj

zvedel, kje je Benečija in kje Rezija. Upajmo, da bo ta potres zdramil tudi državne voditelje, da popravijo krivice preteklih desetletij in uradno priznajo, da živi v videmski pokrajini slovenska manjšina, ki ima pravico tudi do slovenskih šol.

Šibe potresa reši nas, o Gospod !

Naša Benečija je skozi stoletja doživljala težke preizkušnje. 11. septembra 1327 je bila velika povodenj. Nediža je tako narasla, da je odnesla polno mlinov in hiš. Druga taka povodenj je bila leta 1468, ko je voda odnesla njive pri Briščah. V letih 1666 in 1667 pa je deževje in neurje uničilo vse pridelke Landarske in Mjerske Banke, tako da je nastala velika lakota. Leta 1847 je toča uničila vse pridelke v Landarju, Barnasu in Ažli. Od julija do oktobra 1855 je zajela strašna bolezen — koléra vasi Dolenji Tarbij, Preserje, Černetiče in Škrutovo.

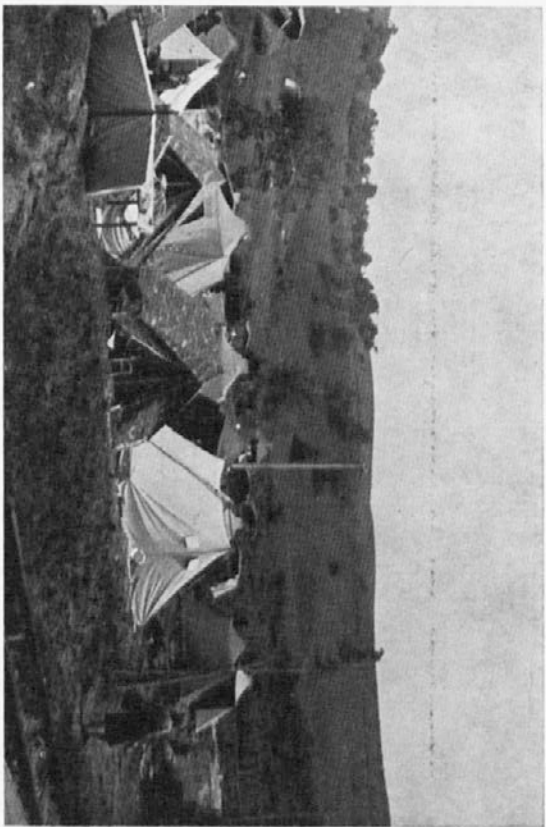
Letos 6. maja ob 9. uri zvečer pa se je stresla vsa Benečija. Terska dolina in vse vasi po gričih so doživele pravi sodni dan. Hiše so se rušile v občinah: Ahten, Bardo,

Ostanek cerkve v Venzone

Čenta, Fojda, Montenars, Neme, Rezija in Tipana. Hudo pa so bile poškodovane občine: Čedad, Naborjet, Podbonesec, Špeter in Tavorjana. Ljudje so se morali preseliti v šotore. Vse je prevzel strah, ker so se potresni sunki od časa do časa ponavljali.

Slovinci iz Trsta in Gorice so takoj priiskočili Benečiji na pomoč. Tudi iz Slovenije je prišla pomoč. Ponekod so začeli obnavljati hiše, toda 15. septembra sta dva nova močna potresna sunka prizadela še večjo škodo v Terski dolini. Nekatero vasi so bile docela porušene. Tudi vasi v Reziji so bile porušene. In v vseh teh vaseh živijo večinoma stari ljudje, ki so z dušo in telesom privezani na to zemljo. Čeprav so ostali brez strehe, nočejo iz teh krajev in čakajo na pomoč, ki pa, žal, prihaja le počasi od raznih strani. Ljudje se čutijo zapuščene. Neka ženica v Čeneboli je takole potožila: »Prjed ku pride ki do nas, bodo use te druž pobral!« Upajmo, da ne bo tako. Slovenija je darovala mnogo montažnih hišic, nekatera mesta v Italiji so se zavzela, da bodo pomagala potresnemu področju, dobri ljudje so darovali obleke in denar. Vsi moramo pomagati tej naši Benečiji, ki je po tem potresu osirotela. Iz dna duše pa nam prihaja klic: Šibe potresa, reši nas, o Gospod!

To je Canebola po potresu

POTRESI V PRETEKLOSTI

Do leta 1000 imamo le malo podatkov o potresih v naših krajih. Dne 3. januarja 1117 je bil hud potres devete ali desete stopnje, prav tako je bil močan potres 25. decembra 1222, ki se je iz Furlanije razširil na vso severno Italijo. O teh dveh potresih nimamo podrobnih podatkov. Leta 1278 je potres hudo prizadel mesto Čedad. Januarja 1348 je potres devete ali desete stopnje zajel Furlanijo in Goriško ter se raztegnil do Dalmacije. Dne 26. marca 1511 je potres devete stopnje poškodoval Videm, Gemono, Čedad in Trst.

V naslednjih letih so si do leta 1529 sledili mnogi močni potresni sunki. Nato se je zemlja umirila in nimamo podatkov o potresih do leta 1700. V tem stoletju imamo več potresnih sunkov osme in devete stopnje (leta 1788 in 1790 v Tolmezzu).

Tudi v prejšnjem stoletju je bilo več potresnih sunkov, ki so se vrstili skoraj vedno na istem področju. Leta 1895 je potres poškodoval tudi Ljubljano. V tem stoletju smo imeli potrese leta 1906 in 1908. Leta 1920 je potres poškodoval mestece Venzona (Pušja vas) in se raztegnil do Rezije. Leta 1928 je bil potres v okolici Tolmezza, ja-

nuarja 1930 pa je zajel okolico Cavazza. Dne 25. decembra 1931 pa je potres poškodoval skoraj iste vasi v Furlaniji kot letošnji potres 6. maja. Temu potresu so sledili manjši potresni sunki v letih 1936, 1939, 1959 in 1963.

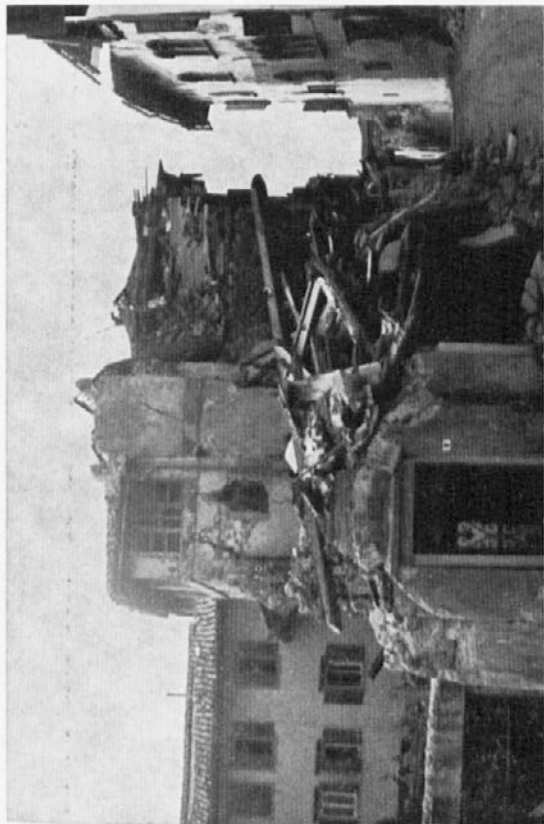
LUDVIK ZORZUT

Slovenibeneška zemlja zadrhtela je

*Sam Matajur nenadno v strašnih bolečinah,
v podzemskih se zamajal je globinah,
mu strta mati-zemlja zabobnela je ...
Da jo preklela je peklenska sila,
da v groznih krčih vsa je vzvalovila:
slovenjbeneška zemlja zadrhtela je.*

*Obup, na razvalinah? Ne! Nikar se vdati!
Naš človek hladnokrvno seže po lopati,
iz ruš življenje grebe. Smelost mu v očeh.
Gospodarica je njegova sveta volja,
je v nji nov dom, so vinográdi, hoste, polja:
ostane on »za nimer« tu — na rodnih tleh.*

Pojasnilo: za nimer = za vedno. Izraz poznajo tudi v Brdih.

Canebola po potresu

Ob potresu

*Obup zajel je lepo Furlanijo,
sosedno Rezijo in Benečijo.
Pod Stolom domačije v prah so pale,
vasi ob Soči v ranah zaječale.*

*Podrte hiše, cerkve in zvoniki,
prestane groze živi spomeniki,
o tisti strašni noči govorijo,
o tisti strašni noči v svet kričijo.*

*Šotori so brezdomcem borna streha,
bližina dóma v žalosti uteha.
V nočeh brez spanja, ko jim je najhuje,
po dolu sanj njih trudni duh potuje.*

*Na rodno zemljo vez jih trdna veže,
četudi kruh kot mačeha jim reže,
odkar jih v tisti noči je izdala,
njih srečo v ruševinah pokopala.*

*Na nebu svetlo sonce dalje sije,
v brezdomcih vera v dni bodoče klije:
kot cvet geranij v srcih bo žarela
in njih gorje v pozabe plašč odela.*

Zvonik v Gorjanih (Montenars)
Ura se je ustavila ob 9^h zvečer

Šola v Ricmanjih pri Trstu nosi ime Ivana Trinka

23. maja 1976 je bila v Ricmanjih pri Trstu velika slovesnost, ko so osnovno šolo poimenovali po beneškem pesniku msgr. Ivanu Trinku. Te slovesnosti se je udeležilo zelo veliko ljudi, predvsem pa otroci in njihovi starši. Učitelji in učenci so se dolgo časa pripravljali na ta praznik. Poromali so tudi v Beneško Slovenijo in na Trinkov grob, kar so lepo opisali v svojem listu »Hoo-ruk«. Nekatero spise objavljamo tudi v koledarčku.

Učitelj Evgen Dobrila je za to slovesnost pripravil zelo zanimivo razstavo o Ivanu Trinku. Razstavljena so bila mnoga njegova dela, njegovi rokopisi, pesmi, risbe, pisma, prevodi in fotografije. Ob vhodu v šolo so postavili doprsni kip Ivana Trinka, ki ga je izdelal kipar prof. Stane Jarm iz Kočevja. Kip so odkrili učenci te šole, blagoslovil pa ga je dekan Angel Kosmač, ki je v kratkem nagovoru orisal pomen te svečanosti in prebral Trinkovo oporoko. Sledila je bogata kulturna prireditev.

Udeleženci v Riečanjih 23. maja 1976

O Trinku je spregovoril didaktični ravnatelj Stanislav Škrinjar. Učitelj Dobrila pa je poudaril, da so se odločili za poimenovanje šole po Ivanu Trinku zaradi njegovih velikih zaslug za beneške Slovence in je izrazil željo, da bi v Beneški Sloveniji vzknilo boljše življenje in da bi čimprej dočakali dan, ko bi tudi beneški otroci stopili v slovenske šole. Otroci so nato nastopili z igrico in pesmimi.

Slovesnosti se je udeležila tudi delegacija iz Beneške Slovenije (župnik Gujon iz Ma-

tajurja, župnik Zuanella iz Trčmuna, dva daljna sorodnika Ivana Trinka in urednik »Novega Matajurja« Izidor Predan). Ob tej priliki so nabrali 300.000 lir za prizadete po potresu v Benečiji. V imenu društva »Ivan Trinko« iz Čedadada se je vsem navzočim zahvalil za lepo slovesnost in za nabirko župnik Paskval Gujon.

Na naslovni strani našega koledarja je slika Trinkovega kipa v Ricmanjih.

IZ LISTA »HOO-RUK«

(OSNOVNA ŠOLA DOMJO-RICMANJE)

Ivan Trinko

Ivan Trinko, največji sin Beneške Slovenije, je bil rojen v gorski vasici Trčmun pod Matajurjem leta 1863. Tam je tudi umrl leta 1954.

Že kot otrok je ljubil naravo, zato se je tudi kasneje vedno rad vračal v svoje hribe. Ostal je vse življenje preprost. Nikoli ni zatajil materinega jezika. Vedno je branil jezik, šege in navade beneškega ljudstva.

Po upokojitvi se je umaknil v svoj rojstni kraj. Izpolnila se mu je želja, da počiva v rodni zemlji.

Trinko je bil pesnik, pisatelj, prevajalec, glasbenik, slikar in tudi vzgojitelj. Vzgajal je z besedo in z zgledom.

Mi smo ga počastili s tem, da smo na njegov grob položili venec, zapeli nekaj pesmi in pa tudi nekaj njegovih pesmi recitirali.

Njegov nagrobni spomenik je pravokotne oblike, na vrhu spomenika je plamen. Na vznožju je kamnita knjiga, na kateri piše: *O, Mati, zemlja rodna, zemlja mala, ki te milost božja meni v last je dala!*

III. razred

Izlet v Trčmun

V četrtek zjutraj smo šli na šolski izlet v Beneško Slovenijo in sicer v Trčmun, rojstni kraj Ivana Trinka.

Odpoštovali smo z dvema avtobusoma, s šolskim avtobusom in župnikovim kombijem. Vozili smo po kraški planoti proti zahodu. Pri Tržiču smo prešli furlansko nižino. V Čedadu smo imeli kratek odmor. Iz Čedadu smo vozili po znanem Hudičevem mostu in nadaljevali vožnjo ob reki Nadiži.

Cesta se je vijugasto vzpenjala proti Trčmunu. Pred nami se je dvigal najvišji hrib Beneške Slovenije: Matajur, ki je bil zasnežen. Ob cesti so po strmih pobočjih žubo-

reli hudourniki. Ko smo prišli do poti, ki pelje v Trčmun, smo izstopili in smo nadaljevali peš pot do Trčmuna.

Severnovzhodno od Trčmuna, prav na vrhu hriba, je cerkev sv. Janeza, kjer smo imeli mašo za pokojnega Ivana Trinka. Potem smo si ogledali pokopališče, kjer je Trinko pokopan. Na njegov grob smo položili venec in njemu v spomin zapeli nekaj pesmi. Zatem nas je tamkajšnji duhovnik spremil v vas. Na pročelju kmečke hiše nas je opozoril na zanimivo fresko Jakoba Malerja. Povedal nam je, da je bil Jakob Maler slikar, ki je slikal po vaseh Furlanije in Beneške Slovenije. Slikal je na tistih hišah, v katerih so ga pogostili. Po navadi je slikal božje podobe.

Po kosilu smo šli na Trinkov dom. Njegovi sorodniki so nas vljudno sprejeli in nam dovolili, da smo si ogledali njegovo sobo, njegovo podobo in vse, kar se je njegovega še ohranilo.

Od tu smo se trudni, a veseli vrnili domov.

III. razred

Priprave za Trinkov spomenik

Priprave za postavitve Trinkovega spomenika so se pričele pred približno dvema

mesecema. Delavci so najprej posekali drevesce, ki je raslo na vrtičku našega šolskega dvorišča. Nato so pripeljali velike kose kamenja, ki bodo sestavljali starodavno »kaluono«. Pod njo bodo postavili doprsni kip Ivana Trinka-Zamejskega. »Kaluono« so postavili na pročelje šolske zgradbe, ki gleda na cesto. Pri tem delu so sodelovali kamnosek, zidar, mizar ter vrsta prostovoljcev, med katerimi nekateri vaščani in naši očetje. Veliko dela pa je bilo treba tudi opraviti pred samim spomenikom, kajti potrebno je bilo urediti primeren vrtiček. Vrtiček so posejali s travico. Doprsni kip Ivana Trinka-Zamejskega je izdelal kipar Jarm iz Kočevja. Kočevje je mesto na Dolenjskem, s katerim je naša občina pobratena. V Kočevju je bil tudi prvi zbor odposlancev slovenskega naroda med NOB. Kipar je izdelal kip iz mavca, livar v ljubljanski livarni pa ga je vlil v bron. Kip bodo odkrili med svečanostjo, ki bo v nedeljo, 23. maja popoldne.

III. razred

Tek zguoda ustaja,
mu kruh ostaja;
tek dugo leži,
mu se slama za harbat darži.

Spomini na Ivana Trinka

Malo oseb, s katerimi sem se kdaj srečal, mi je ostalo v tako jasnem, svetlem spominu kot Ivan Trinko, zdaj že več kot dvajset let pokojni pesnik iz naših gor v Beneški Sloveniji. Pred duhovnimi očmi še sedaj lahko obnovim plemenito sliko tega znamenitega duhovnika.

Ime Trinko Zamejski smo poznali že v srednji šoli v bivši Avstriji. Vedeli smo, da psevdonim Zamejski pomeni pesnika, ki živi onstran državne meje; vedeli smo tudi, da se še vedno čuti Slovenca. Seveda nisem takrat niti od daleč pričakoval, da se bom kdaj z njim osebno seznanil. In vendar je življenje nanoslo tako, da sva se spoznala, da sem ga mnogokrat obiskal in z njim sodeloval pri izdaji učnih knjig za pouk slovenščine v videmskem in goriškem malem semenišču.

Prvič sem ga srečal 1929, to je nekaj let potem, ko sem prišel v službo v Gorico. Bilo je tako. Pri Goriški Mohorjevi družbi je bil za urednika publikacij dr. Janko Kralj, ki je bil pri fašistični oblasti zelo črno zapi-

san. Dne 10. decembra 1928 ga je pokrajinska komisija v Gorici poslala v konfinacijo na Lipari. Izpraznjeno uredniško mesto je odbor poveril meni. Kmalu potem — bilo je v februarju ali marcu — je Trinko poslal Mohorjevi družbi rokopis črtic »Naši paglavci« z motivi iz beneško-slovenskega pogorja. Po bežnem pregledu sem videl, da so črtice zelo primerne za Mohorjevo. Odbor je knjigo sprejel v načrt za izdajo za naslednje leto. Da se domenim z njim glede nekaterih podrobnosti, sem stopil v Videm v semenišče, kjer je bil Trinko za profesorja. Tedaj sem ga v sprejemnici videl prvič. Visoka, resna postava! Ostal mi je v spominu do danes. Razveselil se je, ko sem mu povedal, po kaj sem prišel. Peljal me je v svojo sobo v prvem nadstropju in tam sva se dodobra razgovorila o tem in onem potem, ko sva uredila vprašanja v zvezi s knjigo. Škoda, da si razgovora nisem zapisal. Pripovedoval mi je o svojem delu v preteklosti, o težavah, ki jih je stalno moral premagovati, o obiskih iz Slovenije in drugih, bolj oddaljenih krajev, o razmerah pred prvo svetovno vojno, o tem, kako se je kak dijak odločil za gojenje in učenje slovenščine, o svojih prvih stikih s slovenskimi literarnimi krogi in še marsikaj drugega. Osebno je poznal marsi-

katerega slovenskega pesnika in pisatelja starejšega rodu; naj omenim le goriškega slavčka Simona Gregorčiča. Za današnje rodove je to že davna zgodovina; v šolah se učijo o teh literatih kot o postavah iz časovno zelo odmaknjene preteklosti.

Trinko je v semenišču poučeval tudi slovenščino slovenske dijake in bogoslovce. Pouk slovenščine so vpeljali nekaj let po prvi svetovni vojni po odredbi Vatikana prav tako kot v goriškem malem semenišču. Razlika je bila ta, da je Trinko moral poučevati na osnovi italijanskega učnega jezika, ker so dijaki poznali le svoja narečja, medtem ko je bil v Gorici pouk na osnovi slovenskega učnega jezika. Učnih knjig ni bilo; zlasti se je čutilo pomanjkanje slovenske slovnice. Zato je Trinko sam sestavil učbenik »Grammatica della lingua slovena ad uso delle scuole«. Rokopis mi je dal v pregled. Videl sem, da je za reden, več let trajajoči šolski pouk primeren. Nasvetoval sem nekatere spremembe, katere je vse sprejel. Slovnica je potem izšla v Gorici 1930.

Potrebne so bile še vaje. Trinko me je prosil, naj jih sestavim jaz. To nalogo sem rad sprejel in naslednje leto so izšli »Esercizi per la grammatica slovena di G. Trinko« (Gorica 1931).

V zvezi s Trinkovim imenom je izšla potem še ena knjiga, namreč »Pisano polje«. S to zadevo pa je bilo tako.

Za pouk slovenščine v goriški nadškofijski gimnaziji sem potreboval čitank. Za prve tri razrede sem sestavil berilo »Klasje«, ki je izšlo pri Mohorjevi družbi 1930. Za to knjigo pri cenzuri ni bilo težav. Izločiti smo morali le Bevkovo črtico »Piramida«, ki je bila objavljena v Domu in svetu že pred nastopom fašizma. Cenzorju pa se je zdelo, da je naperjena proti Mussoliniju. Inkrimnirano »Piramido« smo torej vzeli iz že natisnjene knjige in jo nadomestili s Cankarjevo črtico »O domovina, ti si kakor zdravje!«. Te spremembe pa nismo zabeležili v kazalu, ki je bilo tudi že natisnjeno, in tako je tam ostala na str. 256 še vedno Bevkova »Piramida«.

Kmalu zatem so se razmere hudo zaostri-
le. Zaplenjenih je bilo že nekaj knjig Goriške Mohorjeve družbe, med njimi dva koledarja (za leto 1931 in 1932). Treba pa je bilo izdati vsaj še čitanko za IV. in V. razred gimnazije. Sestavil sem torej ne preobsežno berilo »Pisano polje«. Izdaja pa se je tedaj zdela tvegana. Zato smo se v Gorici domenili, naj grem v Trčmun k Trinku in naj ga

poprosim za dovoljenje, da izdamo »Pisano polje« kot dodatek »Vajam za slovensko slovnico Ivana Trinka«. Šel sem torej v Trčmun, a Trinka nisem našel doma. Zato sem kar tam napisal na kos papirja pismo in mu razložil položaj. Odgovoril je brž drugi dan. Nato smo naslovno stran namesto samo slovenske, že natisnjene, natisnili dvojezično: Campo fiorito. Esercizi di lettura. Complemento degli "Esercizi per la grammatica slovena di G. Trinka"«. Verjetno je knjigo to rešilo. Izšla je brez zapreke 1932. Tudi to je Trinkova zasluga.

S Trinkom sem obdržal stike do nekaj let pred njegovo smrtjo. Pred vojno sem bil skoraj vsako leto pri njem v Vidmu ali v Trčmumu. Vedno sva se odlično razumela. Razgovarjala sva se ure in ure. Ne upam si pa reči, da sem bil njegov prijatelj, ker sem ga zelo visoko spoštoval in tudi zaradi razlike v starosti; imel je skoraj štirideset let več kot jaz. Bil je plemenita, za vse dobro odprta, skoraj bi dejal, svetniška osebnost, duševno pokončen mož in svetel zgled človeka, ki v najhujših, temnih časih ne obupa, temveč vztrajno dela po notranji zapovedi vesti, naj pride, kar hoče, a istočasno goji trdno upanje, da se bo vreme že zjasnilo.

Jezik v »Naših paglaveih«

[[Ivana Trinko

V Trinkovem koledarju za leto 1975 sem označil jezik, ki ga je uporabljal Ivan Trinko v svojih Poezijah, ki so izšle 1897 v Gorici. Pokazalo se je, da ga je verz utesnjeval, zato je uporabljal veliko deležnikov, precej hrvaških izrazov, zloženih besed — skratka, da se mu je poznalo italijansko okolje, v katerem se je izšolal.

Po pesniški zbirki je pisal pesmi le še zase, bolj se je posvetil filozofiji in drugim znanostim, predvsem pa posredovanju slovenske kulture Italijanom in italijanske Slovincem.

L. 1929 je pripravil za Goriško Mohorjevo družbo devet črtic, v katerih je opisal svojo mladost, beneške otroke, tedanje življenje in mišljenje svojih rojakov, a tudi ljudske običaje. Rokopis je dobil v roke dr. Anton Kacin in je v sporazumu s Trinkom »popravljal samo malo besedni red, predvsem vrstni red naslonk, in kak lokalizem, ki ni bil dovolj splošno znan« (Mladika 1973, 22-23).

Knjiga je izšla pod naslovom NAŠI PAGLAVCI, črtice in slike iz beneškoslovenskega pogorja. GMD v Gorici 1929, str. 100.

Jezik v Naših paglavcih se loči kot dan in noč od jezika v Poezijah. Pisatelj je jezikovno dozorel, postal je suveren mojster knjižne slovenščine. Kot pesnik je bil še mlad, ves v italijanskem kulturnem in življenjskem okolju, v povestih pa je bil starejši, življenjsko in jezikovno izkušenejši. Vsake počitnice je preživel v rodnem Trčmunu in študiral domače narečje, prevedel je v italijanščino Stritarjevega Gospoda Mirodolskega (izšel v videmskem *Il Cittadino Italiano*, 1886), v semenišču je poučeval tudi slovenščino in pripravil lastno slovensko slovnico za Italijane. Tudi slovnico je pred natisom pregledal dr. A. Kacin in izjavil: »Uporabljal je najboljše takratne pripomočke. Po pregledu rokopisa sem svetoval nekaj malenkostnih popravkov.« Slovnica je izšla leta 1930 v Gorici na 155 straneh z naslovom *Grammatica della lingua slovena ad uso delle scuole*.

Tako so Naši paglavci zrel sad Trinkovega ustvarjanja. Kritika je bila z vsebino in jezikom brez pridržkov zadovoljna. Andrej Budal je zapisal, da »z užitkom preberemo in se čudimo duševni čilosti in jezi-

kovni okretnosti sedemdesetletnici bližajočega se pesnika in pisatelja. Po teh lepih straneh je posejanih precej zajemljivih beneško-slovenskih jezikovnih drobtin, katere glavne je pisec zbral na koncu v tolmaču.« (LZ 1930, 638). Joža Lovrenčič pa trdi, da je Trinko tudi posebnosti zemlje »vseskozi dobro, v posameznih slučajih pa kar mojstrsko ujel in podal. V sleherni teh deveterih črtic in slik je pač kaka trdota, ki je Janežič in Sket nista branila, a se ji Breznik upira.« (DS 1930, 118-119).

Očitno in naravno je, da se je Trinko učil knjižne slovenščine po Janežičevi Slovenski slovnici, ki je izšla v peti izdaji 1876, lahko pa je uporabljal tudi šesto (1889) in sedmo (1894) izdajo, ki ju je priredil in predelal prof. Jakob Sket. Dobro je poznal tudi Sketovo slovensko slovnico in vadnico v nemščini (1871), ki jo je prevedel v italijanščino dr. Giuseppe Loschi in izdal v Vidmu 1893. V uvodu se namreč Loschi zahvaljuje Trinku »za prijazno in zelo koristno pomoč«. Toda obe slovnici sta bili že tedaj nekoliko zastareli, zato je napisal dr. Anton Breznik 1916 Slovensko slovnico, o kateri bi mogli reči, da je prva moderna slovenska slovnica. Trinko jo je gotovo poznal, toda neka-

tere oblike so bile tako ukoreninjene v njem, da jih ni bilo več mogoče izrjavati.

Iz jezika Naših paglavcev je najprej spustil srbohrvaške izposojenke, ki jih je bilo v Poezijah nad 50 in jih je do osemkrat ponavljal. Ostale so le: z *daleka*, *osobito*, *pušiti*, *vsakojak*, *vsejedno*, *proti svršetku* in *zajedno*. Tudi izposojenk iz italijanščine skoraj ni, od petih pa je dal štiri v narekovaj, da niso podomačene: »komando«, »konfin«, ki ga je v oklepaju pojasnil z mejo, »pajazzo«, zlatih »napuljnov« in komedija.

Izginili so deležniki, ker jih pač ljudstvo ne uporablja, ter starinske nepravilne besede in izrazi. Ostalo je: stvarice, lučica, punica, dotični, znabiti, družega, nečem, bodem... Ohranil je staro vprašalnico »li«, ker jo je morda našel pri starih ljudeh: »neli, Lojzek?... ne-li oče?... Ali imajo roke, kali?«. Veliko uporablja veznik »nego« pri pozitivnem primerjanju, čeprav stoji pravilno le za zanikanim: »globlje nego jaz... so prej nego... je stokrat lepše na prostem nego...« Krajšo obliko osebnih zaimkov za predlogi piše po beneški navadi narazen: pred se, po te, v me...

Ni ločil glagolov »znam« in »vem« (kakor tudi v Poezijah ne): »Nekje so znali za zrele hruške... da zasledi polha v duplji, za

katero je znal... Bog znaj, kaj vse so uganjali!»

Besedni red je naraven in tekoč, moti le kaka malenkost, npr.: »O tem, kar jima je najbolj bilo pri srcu« (je bilo najbolj)... »Tebi tudi eno (palico).« (Tudi tebi). »... da je bilo prav lepo jih poslušati« (da jih je bilo).

Pripovedovanje je avtor požlahtnil z lepimi narečnimi besedami, da je bolj poudaril beneško življenje in navade. Nekaj teh izrazov je zbral na koncu knjige v Tolmaču, več pa jih je ostalo zunaj njega. Vseh na tem mestu ni mogoče naštet, navedel bom le značilnejše: *cepin* - železna, premakljiva kljuka na usnjenem pasu, za katero se obeša *kanjec*, to je podolgast, na koncu nekoliko zakrivljen sekač za drva z lesenim ročajem; *čelo* - pečina; *čeparnica* ali *čeparna roka* - leva roka; *čukla* - strmo, vzbočeno pobočje; *kamiž* - cev za pipo s koščico na ustniku; *klanica* - podstrešje, kjer hranijo seno za takojšnjo uporabo, ostalo seno hranijo v *kazonih*; *krléž* - krog; *krontelj* - kratek odlomek kola; *majati* - viseti; *majiti se* - lupiti se; *osoniti* - če modras zastrupi s sapo, kakor mislijo ljudje; *ostrija* - na splošno rezalno ali sekalno orodje; *pajčinanje* - otroško igranje z denarjem; *pámvan* - začaran, da se ne more ganiti z mesta; *preseka* - plot

in tudi živa meja; *rákla*, *rákula* - prekla; *ščediti* seno, žito - spraviti pridelek s polja; *ščina* - trska; *štruca* - ledena sveča; *očužiti* - ožuliti; *kadiž* - dim; *ujokanik* - cmeravec; *stavka* - stava; *brez učila* - brez pouka; *pomoček* - pomoč; v dobremu *naklonjene* narave - nagnjene; *jojmenikanje* - vzdihovanje; *steglò*, *škloca* in *kustera* - preprost nožič; se spravi zopet v *tir* - na pot; *ob noč* - preko noči; *pripit* - okajen, pijan; *vse drži na pamet* - vse si zapomni; *podne* - podnevi; pretečem po *kratici* - po bližnjici; *bolovantar* - čarovnik; *kvanta* - izmišljotina; *pič* - kot; *boti* - škornji itd.

To je le majhen del Trinkovih domačih besed, toda domač je ves način ljudskega izražanja. Trinko je znal ostro prisluhniti živi govorici svojih preprostih in naravnih kmečkih rojakov, ki niso obiskovali slovenskih šol in niso brali slovenskih časnikov in knjig. Živel so odrezani od sveta, zato so s pripovedovanjem ohranjali ljudsko modrost in izročila iz roda v rod. In kako nazorno in živo znajo pripovedovati, je dokazal Trinko v črtici Zimski večer, v kateri se pogovarjajo o strahovih. Tukaj uporablja avtor veliko domačih besed, razgovor in opis, pripovedni ali dramatični sedanjik, posnemati zna tudi značaj pripovedovavcev. Kar vidimo ga, ka-

ko sedi med vaščani in posnema njihove zgodbe na trak, tako nazorno je vse podano.

Trinko je bil eden izmed beneškoslovenskih očancev, zato je v Naših paglavcih njegovo pripovedovanje naravno, živo in plastično, brez izumetničenosti in iskanih slogovnih fines. Jezik je realističen, v njem ni besed, ki so prišle v osrednjo slovenščino v novejših časih, tudi ni tujk, ki so jih uporabljali tedanji slovenski pisatelji. Ker je snov ljudska, ji je dal avtor ustrezno jezikovno obleko, s tem pa je obogatil tudi knjižno slovenščino. Marsikatera beseda iz Naših paglavcev bi morala priti v Slovar slovenskega knjižnega jezika in to je lahko največje priznanje za skromnega Trinko, ki se nikoli ni rinil v ospredje.

Kar se na nedjejo nardi,
se tu tjedne zgubi.

Če znaš nucat sude,
rataš ti gaspodar sudu;
če ne znaš nucat sudu,
sudi ratajo tuaji gaspodari.

Ukve

Dne 30. novembra 1973 so Ukljani napisali videmskemu nadškofu pismo in zahtevali, naj jim pošlje duhovnika, ki bo dobro poznal slovenski jezik. Pismo je podpisalo 112 vernikov, ki so poudarili, da so, kljub nasprotovanju, iz roda v rod prenašali slovenski jezik in želijo takega duhovnika, ki bo njihove otroke učil katekizma v domačem jeziku.

Nadškof je ugodil njihovi prošnji in jim poslal duhovnika Maria Garjupa, ki je bil rojen v Topolovem v Beneški Sloveniji. Duhovnik Garjup je takoj razumel, da otrokom ne more dati v roke slovenskega katekizma, če ne znajo pisati in brati po slovensko. Zato je sklenil uvesti pošolski pouk slovenščine, kot ga imajo otroci nemških staršev za nemščino. O tem je govoril z nadškofom, ki ni bil nasproten in je nato zaprosil pristojne šolske oblasti, ki so mu dale ustno dovoljenje.

Za pošolski pouk slovenščine se je prijavilo 21 učencev. Učitelj Salvatore Venosi, ki poučuje na slovenski srednji šoli v Nabre-

župnik Marlo Garjup

žini, je sprejel nalogo, da bo poučeval male Ukljane. Pouk se je pričel februarja 1976 v šolskih prostorih. Še isti mesec pa je nekega dne med poukom slovenščine stopila v razred nadučiteljica Liana Broccaioli, ki je zahtevala od učitelja Venosija, naj pokaže pismeno dovoljenje, da sme poučevati slovenščino v pošolskih urah. Ker ji je povedal, da imajo le ustno dovoljenje, je vse otroke izgnala iz razreda.

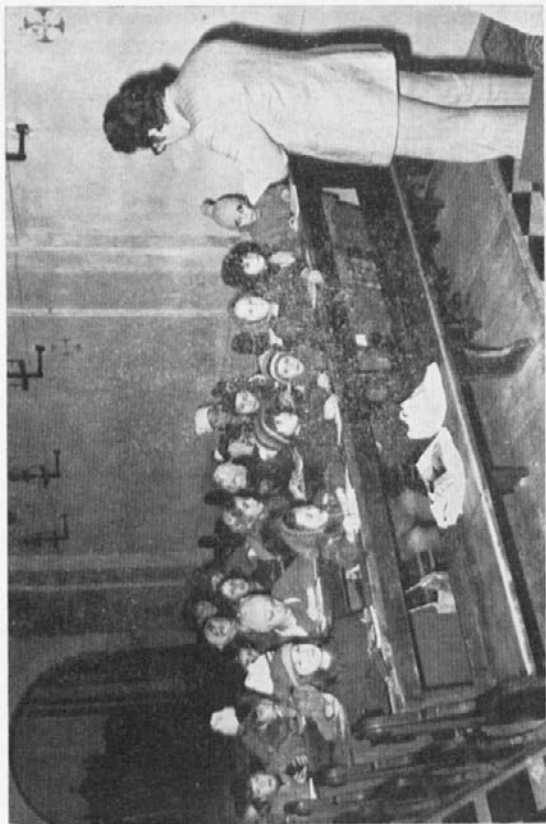
Župnik Garjup se ni vdal. Otrokom in učitelju je ponudil cerkev, kjer so nemoteno nadaljevali s poukom slovenščine. Nemški otroci pa so medtem brez pismenega ali ustnega dovoljenja na isti šoli imeli svoj pošolski pouk nemščine. Med zamejskimi Slovenci in v matični domovini je nastalo pravo ogorčenje zaradi tega nasilja. Župnika so podprli dijaki, razna društva in slovenski časniki. Vse to je pomagalo, da so pristojne šolske oblasti izdale pismeno dovoljenje za pošolski pouk slovenščine. Nato je prišel potres, ki je pokvaril šolsko poslopje in je bil pouk ukinjen.

Nekateri pa še niso prepričani, da je minilo že več kot trideset let po zlomu fašizma in da živijo v demokratični Italiji, kjer imajo po ustavi tudi manjšine svoje pravice. Zato so se meseca avgusta zopet spravili nad

Ukve, nad župnika in nad slovensko šolo. »Il Gazzettino« se je 20. avgusta zgražal nad tem, ker so »tuji časniki, radio in televizija obtožili italijanske oblasti, češ da ne upoštevajo pravic manjšine«. Nadučiteljica Liana Broccaioli pa je 30. avgusta objavila svoje pismo v časniku »Friuli sera«, kjer sprašuje urednika: »Kaj naj naredimo z župnikom, ki neprestano povzroča nevšečnosti celi vasi? Mi nočemo duhovnika, ki je v manj kot dveh letih, odkar je med nami, razdelil etnične skupine, ki so do zdaj živele v ljubezni in slogi...«

Župnik Garjup že drugo leto izdaja svoj župnijski list »Ukve«, ki ne obravnava le verskega življenja Ukljanov, pač pa tudi važne dogodke iz zgodovine Ukev in Kanalske doline. Objavil je tudi važen dokument, ki so ga podpisali slovenski duhovniki videmske nadškofije in 25 duhovnikov furlanskega društva »Glesie Furlane« o pomenu in pravici slovenskega jezika v cerkvah. Prav tako je objavil važno okrožnico sedanjega videmskega nadškofa Battistija glede uporabe slovenščine po cerkvah Beneške Slovenije.

V septembrski številki je župnik Garjup odgovoril tudi učiteljici Broccaioli, ki mu očita, da »spravlja v krizo celo vas«. Takole

Učitelj Venosi uči otroke v cerkvi

ji pravi: »Če je res, da "kriza" pomeni "dozorevanje in rast" (morda ste se tudi vi pri pedagogiki tako učili pred mnogimi leti), sem zadovoljen s svojim delom. Gospa, kaj torej narediti z menoj? Najbolje, da me obdržijo v Ukvah, čeprav vam to ne ugaja. Ali se vam ne zdi prevelika domišljavost, da bi vsi morali poslušati vaše ne preveč pametne predloge?... Vedite, da je bil škof v Ukvah 5. 9. 1976 in vam zagotavljam, da se 100 % strinja z mojim delovanjem, kakor tudi vsi pametni ljudje... Gospa, vi bi bili zadovoljni, da bi se v Ukvah nikoli nič ne zgodilo. Ukljani naj samo delajo, proizvajajo in ubogajo kot pokorni voliči, naj molčijo in naj jih prekanjenci vodijo za nos? Ne, gospa! K sreči živimo v še precej demokratičnem sistemu in je prav, da vsak pove svoje... in dovolite mi, da tudi jaz svojo povem...!«

V isti številki je Garjup objavil zanimiv uvodni članek »Župnik-pastir«, v katerem so te glavne misli: Bistvena dolžnost vsakega pastirja je, da govori jezik svojih ovčic. Ne moremo si misliti, da bi se pastir po tolmaču pogovarjal s svojimi ljudmi, kot je nemogoče, da bi mati ne poznala glasu in jezika svojega otroka. Če govorijo ovčice svoj jezik, je postavljen pastir pred izbiro: ali bo

govoril kot govori ljudstvo in ostane pastir, ali pa bo govoril drugačen jezik in postane tujec. Če pa postane tujec, naj se zaveda, da »ovce za tujcem ne pojdejo, ampak bodo zbežale od njega, ker ne poznajo glasu tujih« (Jan 10, 5).

Oj božime !

*Oj božime, tele dolince,
oj božime!*

*Kuò težkuò, kuò težkuò
vas zapustim!*

*Oj božime, tata in mam'ca,
oj božime!*

*Kuò težkuò, kuò težkuò
vas zapustim!*

*Oj božime, sestre in bratje,
oj božime!*

*Kuò težkuò, kuò težkuò
vas zapustim!*

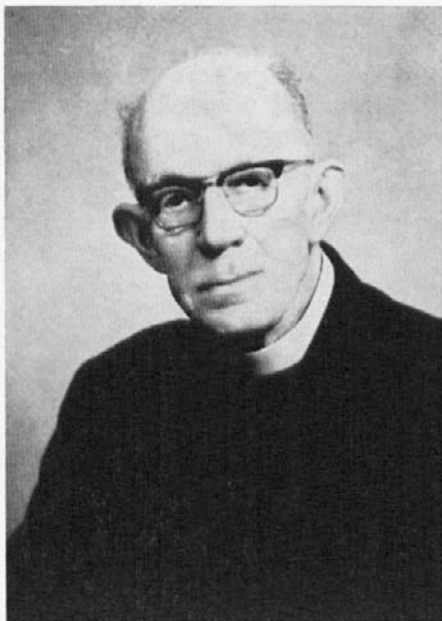
Štjer rokè morjo vic ku dvjè
an dva vedò vic ku dan sam.

NAŠI LJUDJE

Msgr. Anton Rutar — 90-letnik

Velik prijatelj pokojnega Ivana Trinka in vseh beneških duhovnikov, msgr. Anton Rutar, je 29. maja 1976 v Gorici praznoval svojo 90-letnico. Zdaj je najstarejši slovenski duhovnik v Italiji.

Rodil se je v Drežnici pod Krnom, kjer je kot otrok pasel ovce in koze in se je večkrat oziral na planine in gozdove očaka Matajurja. Takrat še ni vedel, da se za Matajurjem skriva Beneška Slovenija. Pobožni duhovnik Kalin ga je poslal v Gorico v šole leta 1897, ko je Trinko izdal svoje pesmi. V gimnaziji se je Rutar začel zanimati za slovenske brate, ki so živeli za mejo in še posebej za mladega Trinka, ki si je izbral psevdonim Zamejski. Po maturi je stopil v bogoslovje. Postal je duhovnik, profesor, ekonom in podravnatelj centralnega semenišča v Gorici. Trinko pa je bil profesor v videmskem semenišču. Oba sta imela isto poslanstvo, zato sta si tudi kmalu postala prijatelja. Med prvo svetovno vojno sta oba doživela pregnanstvo. Trinko je zapustil Vi-

dem in odšel v Padovo, Rutar pa je zapustil Gorico in z bogoslovci odšel v Stično na Dolenjskem. Po prvi svetovni vojni, ko je odpadla meja, sta si bila bolj blizu. Trinko je navezal stike z goriškimi izobraženci in z Mohorjevo družbo, za katero je napisal

»Naše paglavce«. Veselil se je bogatega kulturnega življenja, ki je vzbrstelo na Goriškem in Tržaškem. Upal je, da bodo prišli boljši časi tudi za Benečijo. Fašizem pa je imel drugačne načrte. Hotel je uničiti vse, kar je bilo slovenskega. Zatrll je slovenske šole in tisk, nato pa je udaril po duhovnikih najprej v Beneški Sloveniji, nato še na Goriškem, Tržaškem in Istri. Trinko je dobival opomine, Rutar pa je bil obsojen na pet let konfinacije v Monteleone di Spoleto (Perugia) leta 1934. V internaciji je ostal skoraj dve leti. Rešil ga je nadškof Margotti. Po smrti Jožeta Abrama je postal župnik v Pevmi pri Gorici. Vedno je ostal povezan s kulturnimi delavci na Goriškem, kakor tudi s pisateljem Trinkom in z beneškimi duhovniki. Po drugi svetovni vojni je z inž. Rustjo večkrat obiskal Trinka v Trčmunu, kjer so delali načrte, kako pomagati beneškim Slovencem, proti katerim so se še vedno zagnjali bivši fašisti. Najprej so jim želeli dati v roke molitvenik, da bi zopet oživel slovensko bogoslužje po cerkvah. Pregovorili so Trinka, naj z drugimi beneškimi duhovniki pripravi besedilo za molitvenik. Trinko je z veseljem sprejel to nalogo. Čeprav se je bližal devetdesetemu letu, je pripravil molitvenik v dveh različnih izdajah, z navad-

nim tiskom in z debelejšim tiskom. Molitvenik je dobil naslov »Naše molitve«, katere mu je Trinko 5. julija 1950 napisal tudi posvetilo, ki je pravzaprav njegov testament. Imprimatur je dobil v Gorici 24. 7. 1950 in je bil tiskan v dveh tiskarnah, pri Budinu in pri Iucchiju leta 1951.

Rutar in Trinko sta se večkrat pogovarjala tudi o beneških izseljencih, ki so delali v Belgiji, Franciji in Nemčiji. Tem sta hotela pokloniti koledarček, ki bi vsako leto prinašal nekaj domačega v njihove družine. Tako je vzknila misel, da bi vsako leto izdajali koledarček žepnega formata, ki naj bi služil emigrantom in Slovencem po beneških vaseh. K temu delu sta pritegnila prof. Bednarika, ki je sprejel nalogo, da bo vsako leto pripravil material za koledarček, ki je dobil ime »Trinkov koledar« in je prvič izšel leta 1953. Vsi so ga bili veseli. Letos obhaja svojo 25-letnico. V teh letih so odšli v večnost mnogi njegovi pobudniki in sodelavci: Trinko, Besednjak, Bednarik, Cuffolo, inš. Rustja in letos tudi Albert Rejec. Kot graniten steber in kot varuh stoji še vedno msgr. Rutar, kateremu želimo, da bi še dolgo let pomagal beneškim Slovencem z isto vne- mo in ljubeznijo, kot je to delal v razbur- kanih dobah svojega življenja.

Msgr. Rutar in Ivan Trinko na Trémunu

Anton Rutar

*Ste radi čez Judrijo šli v Benečijo,
čez Staro goró, v Marijin, v Slovenj sveti dvor,
v Trčmun še, kjer Vas je sprejel Profešór,
kjer Trinkovi danes spomine budijo.*

*Beseda z besedo je iskre kresala:
naš rod, da, naš rod bo ostal večno živ.*

*V trčmuncu vzkipeł je vseh čustev preliv.
Ste našli sobrata, v Vas luč se je vžgala.*

*Na pragu — slovó. Ej, kako
vsem žarela so lica . . .*

*Na vzhod ste pokazali smer:
Onstran tam za Sočo je naša Gorica.*

Če se opečeš tu te gorki uadi,
se bojiš še te marzle.

Dug jezik an kratak um
je velika nesrecja.

Na odkladi na jutre,
kar moreš donas narest.

Msgr. Angelo Cracina

Naš prijatelj msgr. Angelo Cracina, ki je pred leti izdal toliko lepih brošur o življenju beneških Slovencev, ni pozabil na »tele dolince«, čeprav živi že več let v župniji Buia v Furlaniji. Zadnja leta se je z mladeniško energijo lotil študija in se vpisal na Lateransko univerzo v Rimu, kjer je končal študije in pripravil doktorsko disertacijo o religioznosti beneških Slovencev. Vse je imel že pripravljeno za tisk, a je 6. maja 1976 doživel strašni potres, ki mu je uničil cerkev in župnišče, tako da so mu druge skrbi preprečile dokončati delo. Želimo mu, da bi ostal vedno mladosten in da bi nam kmalu izročil dragoceno zbirko listin in dokumentov, ki so zahtevali veliko potrpežljivosti in truda. Veseli bomo, če bomo mogli prihodnje leto zopet objaviti nekaj njegovega v Trinkovem koledarju.

Pamet te starih
an muoc te mladih
muorjo obarnit svjet.

Msgr. Angelo Cracina

Bepič

Albert Rejec

28. oktobra je v Ljubljani umrl velik prijatelj beneških Slovencev Albert Rejec, ki je neštetokrat prehodil Beneško Slovenijo od Stare gore do Štoblanka in od Ažle do Matjurja.

Rejec se je rodil 6. aprila 1899 v Tolminu. Njegov oče je bil kovač, ki je s svojimi pridnimi rokami preživel šest otrok. Mladega Bertija je poslal v šole. Ko pa je izbruhnila prva svetovna vojna, je morala družina v begunstvo, očeta pa so poklicali k vojakom in je padel leta 1917. Berti je nadaljeval šolanje na slovenski gimnaziji v Št. Vidu pri Ljubljani, kjer je maturiral leta 1918.

Po vojni se je družina vrnila v Tolmin in Berti je dobil službo v Tolminu kot tolmač za slovenski in nemški jezik. Nato se je leta 1922 vpisal na univerzo v Padovi, hkrati pa je dobil državno službo v Rimu, kjer pa je ostal le malo časa, ker je nastopil fašizem. Vrnil se je na Goriško in pomagal Francetu Bevku urejevati »Goriško Matico« ter je vse svoje sile posvetil prosvetnemu delu. Bil je tudi tajnik političnega društva »Edinost«.

Ko je fašizem ukinil slovenske šole in slovenski tisk, je začel preganjati vse kulturne delavce. Učitelje so pregnali v notranjost Italije, mnogi zavedni Slovenci pa so ostali

brez službe. Rejec je emigriral v Jugoslavijo, kjer se je posvetil emigrantom. Nekaj časa je živel v Sloveniji, nato pa se je preselil v Beograd, kjer je ostal do leta 1940. Bil je tajnik in član Zveze jugoslovanskih emigrantskih organizacij iz Julijske krajine. Imel je zveze tudi z italijanskimi protifašističnimi organizacijami v Parizu (Giustizia e libertà - Concentrazione antifascista). Veliko je pisal v emigrantske liste, ki jih je izdajala tajna organizacija TIGR.

Po drugi svetovni vojni se je vrnil v Slovenijo. Sprva je delal v tiskovnem uradu predsedstva SR Slovenije v Ljubljani, pozneje pa v Inštitutu za narodnostna vprašanja ljubljanske univerze. Po uradni upokojitvi se je še z večjo ljubeznijo posvetil zamejskim Slovencem. Stalno je spremljal vse dogodke na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji. Nепrestano je pisal. S svojimi članki je zalagal Primorski dnevnik, Jadranski koledar, Trinkov koledar, Koledar Goriške Mohorjeve družbe, Novi Matajur in druge slovenske publikacije v zamejstvu. Verjetno ni nihče tako dobro poznal razmer na Primorskem kot Berti Rejec. Dobro je poznal kraje, ljudi in vse družbeno dogajanje. Bil je vseskozi narodnjak, v svojih spisih pa nepristranski, pošten ocenjevalec razmer,

dogodkov in ljudi. Nikjer ni gledal na barvo in obleko, kot Slovenec je pomagal vsem Slovencem in med temi so mu bili najbolj pri srcu tisti, ki so bili brezpravni. Veliko lepega je napisal o Beneški Sloveniji, Reziji in Kanalski dolini. Z ljubeznijo je pisal o Ivanu Trinku, Cuffolu, Cracini in vseh tistih, ki se še danes borijo za pravice beneških Slovencev.

Zamejski Slovenci smo z njim veliko izgubili. Hvaležni smo mu za vse njegove žrtve in nesebično delo, ki ga je opravil za svoj narod.

Zdaj počiva na pokopališču na Viču pri Ljubljani. Pogreba dne 4. novembra se je udeležilo veliko število njegovih prijateljev in sodelavcev. O njegovem delu je spregovoril prof. Dominko, od njega pa so se poslovili učitelj Skočir in njegov sodelavec T. Rutar. Pater Tominc, ki je opravil pogrebni obred, pa se mu je zahvalil za njegovo veliko ljubezen, ki jo je izkazal svojemu narodu.

Smo ku kapja pod vjejo;
sada smo, sada nas nje.

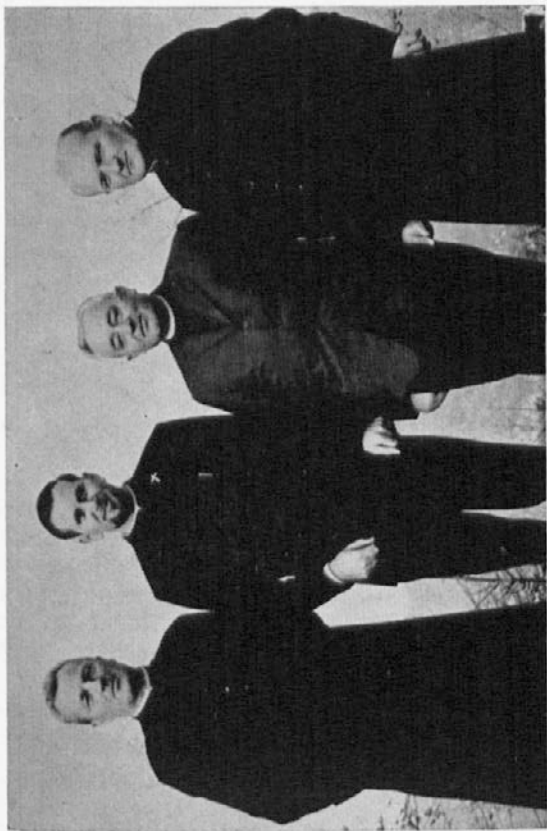
Trije gospodje brumni vi

*Trije gospodje brumni vi — slovenjbeneški
nam varjete častite fare tri.
Pa naj še bodo časi tako težki,
budite vi naš narod v lepše dni.*

*Po lazih in platiščih, trinkih, roncih
vsem siromakom brišete solzé,
se mučite, potite na vseh koncih,
z ljudmi delite žalost — veselje.*

*Gre glas iz Trblja, Štoblanka in z Dreke
napri čez Matajur še v sveto gor nebò:
naj čuva Bog Slovenj na vekov veke,
naj jim odjemi vse, kar je tako hudò.*

*Kuražni vi bodite! Nasprotnik se opeče:
Bogú on se ne skrije, hudiču ne uteče.
Stecite preko humov, strmcev in dolin:
voditelj Pre Emilio, pismar Pre Mario,
poet Pre Valentin!*

Iz mlade Brieze 1976

Kajšni so judje od Tarbja

Beppino: Ali ti so všeč judje od tele vasi?

Annamaria: Ja.

B.: Zaki?

A.: Zaki dielajo puno. Nieso leni. Pa tebe Beppino te so všeč tele judje?

B.: Ja, so barki, guorjo lepuo z nan. So gentil, ja, nieso žleht. An ti Tiziana, ki dieš? te so všeč tele judje?

T.: Ja, zaki kajšan krat nan kupijo karamelmele an druge reči.

B.: Mi včera smo jo kombinal fajno.

A.: Ka sta napravli?

B.: Smo šli gor po vasi s lančan ano smo tiruval kakuošan an ta na žena nas je vidla an ta je jala njega možu an mož je paršu vekat an je jau, de mi smo metal kamanje kakuošan an dan priet pa pisu. Potle je jau, de drugo volto zapusti pas an če okoje kajšnega, nie rešponšabil on.

T.: Če tel mož je veku, nies jezan?

B.: Ne, jest niesan jezan, samuo ki nie ries, ki smo metal kamanje pisu, samuo kakuošan.

A.: Sta se bal, kar je paršu mož vekat?

B.: Ne, nismo se bal, ma samo smo se ustrašli.

A.: Tele judje na pustjo mai njive zapuščene, ma jih koltivajo dok morejo an tuole mi se pari pru.

B.: Skor vsi v teli vasi imajo krave an dielajo puno. Jih je malo, de niemajo kravo. Adni imajo tratorje an imbalatriče za senuo an potada ki so narete bale, jih parnesejo damu. Že včera san vidu an mož, ki je paršu gor s kravan an voz tazad, kar je šu gouon, je biu prazan, potle je paršu doluon an je biu pun sena.

A.: Kle so liepe planine za sieč travo an za dielat; so malo garmi, alora se more sušit lepuo senuo. Tle imajo kozouce an kazione za buojš dielat. Kar smo šli gor na Staro goro, po pot smo vidli puno tratorju z vozan tazad an puno judje, ki so dielal. So ble an falciatrici, ki so siekle travo.

B.: So bli niešni judje, ki so trosil senuo uos loncah.

A.: Ma miga so vsi kumet tle.

B.: Ne, so niešni, ki hodijo dielat tu Manzan an tu saboto so fraj an gredo pomagat mami an tati tu njivah.

A.: Vieš o ki za ni uri hodijo proč od duoma?

B.: Gredo že o peti zguoda. Imajo maki-

no pa korierino za iti dol. An pridjo damu o šesti zvečer.

A.: Ki ti je všeč buj živiet, tle na varh al du dolini?

B.: Mene me je všeč bit dol v dolini, kier če niemaš makine, je huduo iti dol.

A.: Ma tle se pardiela kiek, du Čidade se more vse kupit. Mene me je všeč buj bit tle.

B.: Mene pa dol.

Annamaria od Topolovega an Beppino od Gor. Barnasa

Življenje od dne stare žene od Tarbja

Majhana san bila, še u šuolo nieso pustil hodit, san muorla iti po darva, san muorla gnuoj nosit, smo muorli iti brat kostanj, smo muorli iti senu grabit, smo bral oriehe, če jih je Buog dau, smo miel čariešnje, smo spekli gubanco an muoj tata je nesu prodajat čariešnje daj tu Čedad an Špetar za Svet Petar. Ja ben, ma ne darzin vic na pamet, ben, smo hodil h dotrin, san miela osan liet. Gospud je biu star, anta tel gaspud usak an kaj mui paršla uoia za popit an bicierin zganja. Kar je piu zganje ča je popiu use tu an žlah.

Tist krat smo jedli sako sort: kompir, an burie, an polento, an kruh. Ankrat za osemaset franku se je kupilo dno kravo.

Tako je blua, moj otroc. An sada iman
87 liet.

Intervista od Giovanne an Adriane

Kada san bila majhana san otroke var-
vala, tada san nosila jest tu puoje, san ho-
dila grabit, san prala an šivala, hodila u
šuolo. Tan doma se je djelalo puliriju, se je
šu kopat, sadit.

An tada san se oženila an san pridila
kle u Tarbi.

Nel 47 san mjela nu čeču, an 48 san mje-
la dirugo, nel 53 san mjela puoba, antada
su šli u šuolu an me na ku jezjo.

Intervista od Sergia an Bruna

U nedjejo u Gorenjem Tarbju

Učera, 8. avgusta v Tarbju je biu senjam
an otroc od Mlade brieze smo šli v Tarbij.
Smo nesli grill an smo pekli klobase, bra-
žole in polento. Kar smo paršel v Tarbij, ist,
Daniele in Romano smo šli pu drva du hišo
od gaspuoda an smo jih nesel du za Krasce,
potle smo tiel zakurit oginj, ma smo imiel
samuo dno farminantu. Kar smo paržgal
farminantu, je paršu vietar an jo je umoriu.
Potle smo muorli čakati, de pridejo te druž
za de nam dajo farminante, kar so paršli,

so nama dal farminante an smo zakuril oginj. O danajsti an pu je bla maša an te k je biu go s Tarbja, je muoru iti piet. Ist, Roberto, Romano an Albino smo bli gu dnim pičù an kar smo sedenli, smo bli vsi stisnjen, v sred maše je biu ofar an vsi so bli povabljen iti bušavat mier. Kar je finila maša, je bla pracesja okuole Brežine. Ta za Brežin so bli naret dva utarji, kjer gaspuot je molu vangel, anta smo šli nazaj gu cierku an potle je finila maša. Kar je finila maša, vsi so letiel du za Krasce. Ist an Roberto smo ustal gu oštariji an smo paršel te zadnji jest. Kar smo paršel dol, smo ušafal te zadnje klobase. Vsi so hitiel jest an pit za de bojo dobil še. Vsa host je vonjala od mesa na žaru, ist san sniedu dvie klobase, an ist an Roberto smo vzel dno steklenico oranžade an smo jo popil vso sami. Kar smo finil jest klobase, san šu dol an san vzeu no malo giornalinu an san popiu še no malo oranžade. Kar san šu nazaj du za Krasce, smo vzel vsak an kos gubance. O treh an pu je bla ura za iti nazaj. Ist san šu damu pu radio an san šaludu mamo, kar san paršu gu vas, san se zmislu, de radio ima škarikane baterije an sam muoru iti kupavat. Potle san šu gu na Krasce an adni so šli tu maki-no, za de nas popejejo nazaj cja u Dolenj

Dva brata od Kodromacev: 90 in 94 let

Tarbij. Kar smo paršli, smo šli du vilo an dole so pekli kruh. Dno uro buj potle so paršli tist, ki so hodil par nogah.

Adriano

Smo šli na Staro goro

Učera, potada ki smo sniedli kosilo, puno otuok, Lucia, Stanca an jest smo šli na Staro goro. Po pot smo bli usi trudni. Kar smo vidli kartel, ki je bluo pisano »Stara gora« km. 7 smo bli veseli an smo jal: »Sada je malo poti«. Ma kar smo pasal še dan kartel, smo zastopil de an kilometro nje mikan. Po pot smo se meniaval ka bomo kupil gor an nismo vidli uro za prit, kar smo paršli smo šli pit an jest tu alberguna, potada smo kupil parstan, smo šli gledat zluodia an potada smo šli nazaj gu Tarbij an jest, Roberta, Dario, Beppino an Massimo smo nardil marčio longo. Kar smo paršli, dol sniedli, potadà smo gledal film an smo šli spat usi trudni an veseli.

Claudia Blasutig

Kuo pasam an dan gu »Mladi Briezi«

Jest se kličem Ruttar Beatrice in stojim du Oblic, sada però sam tle u Dolenjin Tarbju gu MLADI BRIEZI. Jest sam paršla maloman an tiedan ot tega. Jest pasam dan

takole: zguoda ob osmi narmo zaitrek usi kupe, potle gremo risanje. Ot desete do danaiste poiemo usieh sort piesmi. Opudan jemo an potle gremo hodit. Kar pridemo nazaj se otpočijemo an potle gremo u šolo slovensko. Ob štierih nardmo malico. Jemo an kruhac an popimo no staklenico aranciate. Ob sedmi vičerjamo. Tu ure liber se igram z mojim kompanjim. Ob deseti gremo spat tu tendo. Tle mi je useč puno an bi na šla damu mai.

Beatrice Ruttar

Humske štrije

An krat je bila na štrija gu na Hume. An dan je paršu an puab, ki je godu piščalko. Kar je godu, štrija je paršla dou h njemu an je jala: »Me navadeš gost s piščalko,« an tist fant je jau, de ja. Tist puab je jau, de se muora diet roke tu no jamo ud hloda. Kar štrija je diela roke tu hlod, fant jo je putačiu du niak prepad an takua nie blua bedne štrije, de so hodile strašt judi.

Luciano an Albino

Liza an mežnar

Tala prauca je bila gor na Peškatore (slovenski giornal). An krat njega dni, more bit dviestu liet nazaj, je bila na čeča, ki se je

klicala Liza an je imiela za moroza mežnar-
ja od svetega Ivana. Zvičer mežnar je hodu
zvonit »Ave Maria«. Liza se je strašnu bala
za njega moroza zak v tistih caitih so bli
vukje pu hostah an se je bala de ja snedu
vukje. Alora je ušafala kompanijo an ta gre
gor pred njim an kar je paršla gor so ble
vrata od cierkve odparte an not so bli tatje.
Alora tel možje, ki so bli tapar nji so jih
napadli an kapo ot telih tatiah je rivu utec.
Alora tel kapo priet ki je pasalo adno lieto
je paršu tu nieko oštarijo an je pošlušu, če
bojo guoril ot tele Lize. An ta dol so guoril
ot tele Lize an on je prašu če morjo reč
kako rieč go mes tele čeče an so mu jal.
Putle tel je šu ciah teli čeči. An ta je je
prašu za morozo. Ma tala je jala, da ne, zak
ga je že imiela moroza. Alora tele je dau
Liz 10.000 lir ma tal nie tiela. Alora je dau
30.000 lir an so kupil du laškim hišo an
sviet. Tal čečà na tkai je tiela. Tel kapo jo
je teu parpet za lipe, anta jo je pošju ciah
znamunji ot Gniduce. Tapar znamunji so jo
čakal druz parjateljji ot telega kapa za jo
parpet za lipo. Ma tal Liza je zaviela, de tist
mož je bil kapo, an je viedla, de jo čakajo
ta par znamunji druz tatje za jo parpet za
lipo. Alora tal čeča je šla droham.

Edo in Robi

Gonalce

Kaduo je tist, ki obkoljuje host, kar je sonce? *(Sienca)*

Zidana štala, bronova krava, želiazno tele, ima rep uaz varce. Kaj je? *(Zvon)*

4 nosijo, 4 zvone, 2 kažejo, 2 mižejo, 1 poganja. Kaj je? *(Krava)*

Kaka diferenca je met dno hišo an met dnim salamam? *(Hiša se afita, anvece salam se afeta.)*

Kaj za dna žvina je narbuj frišna? *(Uš, za ki je nimar v glavi)*

Ki pasa od dvieh do treh ponoč tu dni galeriji? *(60 minut)*

Je dna rieč, ki je puna rinku in se na mai ožen. Kaj je tisto? *(Kietna)*

Je dna rieč, ki govori u usih jeziku. Kaj je? *(Alfabet)*

Buj se ulieče, buj se skrajša? *(Cigareta)*

Roberta Terlicher

Je dan sod an not so dva sort vina. Ka je tisto? *(Ice)*

Buj se pere, buj rata čarna. *(Uada)*

Je dna rieč, ki se ušafa nimar go na jezer, go na riek an go na muarje. Al mi znata poviedat, ka je tisto? *(Maglica)*

Drecogna Edo

»Novi Matajur«

»Novi Matajur« je nove brazde razoral,
je postal poseben, zanimiv žornal.
Se oglašá iz vseh krajev Benečije,
kadar dežek gre in kadar sonce sije.
Glejte! Glejte! To novost pri urednikih:
»Matajur« odmeva, piše v dveh jezikih.
Zdaj po naše, zdaj po laško v gornji Furlaniji
kot v dvospevih, v lepoglasni harmoniji.
Dvojezični urednik,
le zajemite studenčnico-vodico
in natóčite nam pristno le zdravico.
Naj beseda žubori vsa vedra, živa,
v gorskih vrelih bistra, neusahljiva.
»Matajur« naj poje pesmice iskrene,
saj je naše gore list, ki ne ovene.
Prédan Izidor — slovenjbeneški oratar,
se v teh željah vas spominja Trinkov koledar.

Ka je tista rieč, ki nie an človek, nie dna
žvina, je na rieč an joče?

(Magla kar pošija daš)

DVE »PRAVCI«

**»Če jest bi biu žiu,
bi ti na jedu moje moke!«**

Ankràt màma je pošjàla Tonìnaca u màlin du Bjarč. Do po pot Tonìnac je sreču nu pètjarcu, ki ha je uprašàla za buohime nu parhìšče sièrka. Otròk, ki je biu pùnu dobrehà sarcà, je odvèzu žàki an ji je otsù nu malu sièrka tu špòrtu.

Za lon pètjarca, ki je bila dna tistih žen, ki vedò za reči, ki maju še prit, mu je povièdala, de na bo dùhu živèu, zavòj ki, kar trikat kihne, umarjè. Priet ku prit du màlin, je že kihnu ankràt. Mlìnarju, za se rešit prèca, mu je dou veliku silu, mu je jau, de će bo stou dùhu, màma ha bo krèhala.

Kar sièrak je biu zamlièt, mlìnar mu je oduzèu njehà mièrcu an mu je nasù mlenjè tu dva žàkjaca: tu dan lùske za beveròn kràvan, an tu te druh mòku za pulèntu.

Tonìnacu mu se je mudìlu, je zadèu hìtru mlenjè ho na ràme an se pobròu pruot duòmu. Kar je paršu ho na Počivàlišče, je sèdnu za se otpočit, ma se je prehladiu an kihnu te šekòntkrat. Tènčas, će hlih je biu šelè salt trùdan, je hor skoču an šu naprèj za rivàt fin damù priet ku kihnìt te zàdnjikrat.

Nie narèdu še stuo mètru, ki je kihnu te trèčkrat an dol pàdu. Žàki od mòke, ki je biu buj težàk, je pòknu, an mòka se je začèla von sut.

Prasè od Žilduna Mašèroveha, ki se je priet tačalu tu hnuòju, se je začèlu tačat tu mòki, ju jiest, ju pàrhat an ulačit če an san žàki.

Tonìnac, tìste vèdet, je teu von s kòže ot fòte, an san sàbu je hùnderju:

»Če jest — rénik — bi biu žiu, bi ti na jìèdu mojè mòke!«

Vsak grah ima an štih beu

Ankràt je bìla tu ni hiš na ženà salt naròdna. Usàk dan je hodìla če po vasì bašadàt od hìše do hìše. An kar je čùla zvonit pudàn taun Làndarne, tènčas je hitièla damù kùhat kosìlu možù. Za priet skùhat, je kurìla ohìnj s slàmo. Kar mož se je uràču z dièla, vas trùdan an làčan, je muòru jiest nìmar hrah pù sarù.

An dan je pàdla vonz ohnjìšča na slàma, je pàdu an vòhu an je veletèu vonz loncà, takuò ki je urièla vodà na usù muoč, an hrah.

Ta na sred hiše su se pohvoril usi trijè, de bi bluo buòjš za njè, če bi utekli, prièt ku ženà ih vàrže nazàj če na ohìnj. Počasu su se pofulil skuoze wràta če na duòr, su šli do po purtone an su se pobràl ho za hràman an hor.

Kar su paršli če na patòk taun Kòzjace, su ha ušàfal pun vodè zavoj dažà.

»Sa smu u finih,« jou hrah. »Kuò mamu nardit za ha prepasàt?«

Alora slàma je popensàla an momènt antà je jàla:

»Jest se vàržen če čez patòk an vidvà, dan ala vòlta, pasàta če na to kraj, an potlè potèhneta še menè.«

Hrah se je hitru povaliu te parvi, ma kar je pasàvu vòhjác, slàmu ju je peklò, an je arjùla:

»Hit, hit, ki me peče, na mòren vič tarpièt!«

Kar je biu hlih ta na sred, slàma se je prežhàla an je pàdla za usìn vòhjácàn du vodò.

Tènčas hrah se je začèu takuo smejàt in takuo smejàt, de mu je trebùh pòknu.

Za nu màlu càjta pasà at tòde Kulvàn, žnidar ho z Mečàne, ki je meu itì mièrit an hvant če u Šaržèntu, an čuje klicat na pomuòč.

Se parbliža an zahlèda hràha, ki se je
nausmìljenu jòku an je tišču kùpe trebùh,
za de mu ne veletìjo von čarièva.

Par sreč Kulvàn je meu ta par sebé ihlò
že prestàknjenu, ma nit je bila bièla an hrah
ardèč. Ma at je bila velika sila, nie bluo ki
čàkat, ku nardìt an štih od kràja, tàjšan ki
če naj.

Od tènčas usàk hrah ìma ta na sred an
štih bieu.

Ti dve »pravci« je zapisal v Šarženti prof. Tine Lo-
gar. Iz njegove knjige »Slovenska narečja«, Ljubljana
1975, str. 56-57. Pisavo smo poenostavili.)

Mlad muož upraša sojo ženo:

— Dost si jih imjela rada prjed ku mene?
Ona muči. Pou ure muči.

Muož se udar po batic an si misli: Tega bi
je ne smeu uprašat. Prau jubeznivo se ji
parbliža an reče:

— Si užaljena?

— Ne, ne! — dje ona. — Štejem prou počas!

— Ki dješ ti soji ženi, kar prideš pozno
damou?

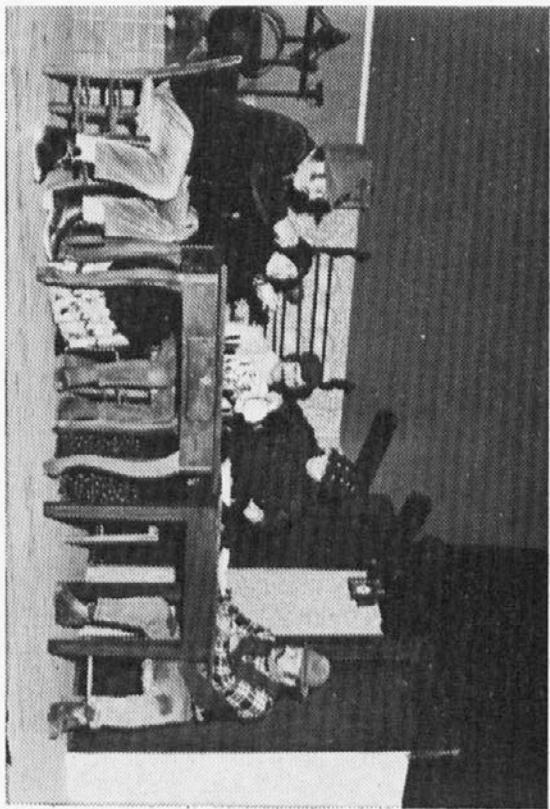
— Jest neč. Guari samuò onà.

KRONIKA NAŠE BENEČIJE ZA LETO 1976

JANUAR

Prvikrat v zgodovini Beneških Slovencev se je zgodilo, da nas je Italija uradno priznala kot Slovence. Do zdaj smo bili ne samo navadni italijanski državljani, pač pa Italijani posebne vrste, takozvani »gli italianissimi abitanti delle Valli del Natisone«. Za to priznanje je na seji 8. decembra 1975 poskrbela videmska provinca, ki je sklenila organizirati posebno konferenco o jezikovnih manjšinah, ki živijo v naši provinci (Slovinci, Furlani in Nemci). Velika zasluga za to pomembno dejanje gre predvsem reprezentantom-svetovalcem Pavlu Petričiču (PCI) in Jožefu Chiabudiniju (DC).

Da smo Benečani Slovenci in da hočemo ostati Slovinci, se je pokazalo v Čedadu 6. januarja na tradicionalnem Dnevu Emigranta. Gledališče »Ristori« je bilo zasedeno do zadnjega kotička, zunaj teatra pa je ostalo približno 200 ljudi, katerim ni uspelo priti v dvorano. Pozdrave našim emigrantom in našim ljudem so prinesli naši župani, reprezentanti Dežele, Videmske province, Čedadске občine; vsi so podprli naše zahteve in obljubili vsestransko moralno pomoč v boju za pravice, ki nam pritičejo. Vsi so bili edini, da se končno rešijo problemi naše manjšine, ki so ekonomskega, kulturne-

Beneška oļceti

ga, socialnega in jezikovnega značaja. Ves program, od pevskih zborov in narodnih ansamblov, do enourne gledališke predstave v dialektu, je bil rezultat naše vitalnosti in kulturne razgibanosti. Nič ni bilo uvoženega! Vse je bilo naše — beneško!

V soboto 24. januarja je bilo pred notarjem v Čedadu uradno ustanovljeno »Društvo Beneškega Gledališča«, o katerem smo že nekaj pisali v lanski kroniki. Ta grupa je doživela svoj krst na Dnevu Emigranta s komedijo Izidorja Predana »Beneška ojcet«. To igro so ponovili še na Goriškem in Tržaškem, kjer so želi velik uspeh med tamkajšnjimi Slovenci.

Konec januarja je 744 furlanskih študentov in profesorjev na »Istituto per il Commercio B. Stringher« v Vidnu podprlo zahtevo, naj se na šoli poučuje, poleg francoščine, nemščine in angleščine tudi slovenski jezik.

FEBRUAR

Nadaljujejo se »Kulturni benečanski dnevi« v Špetru. Tokrat so posvečeni zelo zanimivi tematiki, ki obravnava razmerje med človekom in okoljem v Benečiji. Naj navedem samo nekaj tém tega programa, ki ga je žal pretrgal znani katastrofalni majski potres: Geografski aspekti Beneške Slovenije, Sociološki aspekti beneške stvarnosti, Naravna bogastva Beneške Slovenije, Prostorski učinki emigracije, Etnične posebnosti Beneške Slovenije.

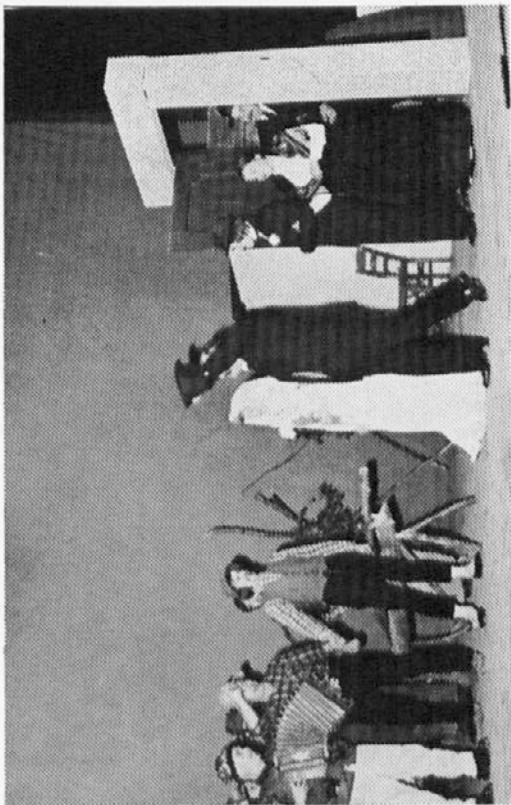
Na pobudo društva »Beneških Godcev« je bila v

Čedadu »Prešernova proslava« ali »Dan slovenske kulture«. Prav je, da tudi Benečani spoznajo veliko srčno kulturo slovenskega naroda. Po kulturnem programu, ki je bil sestavljen iz pesmi, recitacij in narodne glasbe, so odprli zanimivo razstavo beneške literature in publikacij o Benečiji; zbranih je bilo preko 150 knjig, katere pričajo o življenju in problematiki naših ljudi v preteklosti in v sedanjosti.

2. februarja se je začel v Ukvah tečaj slovenskega jezika, ki ga je organiziral za tamkajšnje otroke domači župnik, naš rojak iz Topolovega Mario Garjup. Krajevne šolske oblasti so mu dale na razpolgo učilnico v ukljanski šoli in tečaj se je začel z 21 otroki. Nekaj dni po tem razveseljivem dogodku so nepričakovano videmske šolske oblasti učencem prepovedale vstop v šolsko poslopje. Ta je že drugi nedemokratični ukrep videmskega šolskega skrbnika proti našim povsem demokratičnim iniciativam; prvič je bil enak primer v Brdu v zahodni Benečiji. Po močnem javnem protestu Slovencev in vseh demokratičnih sil v Italiji so končno šolske oblasti dovolile nadaljevanje pouka v šoli. Medtem se je pouk slovenščine vršil v cerkvi, kamor se je bila zatekla slovenska beseda že v času fašizma. Zanimivo je dejstvo, da se v Ukvah že nekaj let nemoteno vrši v šoli tečaj nemškega jezika.

MAREC

Zastopniki vseh strank, ki so zastopane v Nadiški gorski skupnosti (od DC do PCI) se strinjajo s predlo-

Beneška očet

gom videmske province o manjšinski konferenci in so tudi pripravljeni sodelovati na omenjeni konferenci, čeprav je med njimi nekaj elementov, ki prepričujejo ljudi po naših vaseh, češ da smo sami Italijani in da nimamo nič skupnega s Slovenci.

Beneški duhovniki imajo končno vso pravico uporabljati domači jezik v bogoslužju. Do zdaj so imeli samo ustno dovoljenje, ki jim ga je dal bivši nadškof Zaffonato, uradnega, pismenega jim ga ni hotel nikoli podpisati. Zgleda, da je bil njegov naslednik Alfredo Battisti pogumnejši, če se ni bal dati uradno dovoljenje o rabi slovenskega jezika v cerkvah Beneške Slovenije. S tem dokumentom je videmska Cerkev delno popravila krivice, ki jih je v preteklosti zagrešila proti slovenskim vernikom. Medtem ko so vsi Furlani odobraval ta ukrep, se je le našel kak domači janičar, ki je ogorčeno protestiral pred škofom zaradi tega prepotrebne dokumenta.

Najstarejše kulturno društvo »Ivan Trinko«, ki deluje v Benečiji, je imelo v četrtek 18. marca svoj šesti občni zbor. Predsednik društva prof. Viljem Černo je podal pregled dosedanjega delovanja in nakazal tudi smernice za bodoče novo in sodobno delovanje društva. Po razpravi so prisotni izvolili nov, razširjen upravni odbor društva, v katerega sta prišla dva beneška duhovnika, župnika Paskal Gujon in Marij Garjup.

APRIL

2. aprila se je začel v Čedadu tečaj slovenskega je-

Beneška ojcet

zika za odrasle, za katerega se zanimajo ne samo naši ljudje, temveč tudi številni Furlani. Tečaj se vrši v prostorih, ki jih je dala na razpolago čedadaska občina.

22. aprila je bila na italijanski televiziji oddaja o slovenski manjšini, ki živi v Italiji; delno se je dotaknila problemov beneških Slovencev in seznanila širšo italijansko javnost o našem obstoju, o krivicah, ki se nam dogajajo ter o borbi za naš obstanek in za naše pravice. Upajmo, da bo RAI odslej posvetila malo več pozornosti našim problemom; nismo namreč italijanski državljani le, kadar je treba plačevati davke ali kadar je treba služiti vojaški rok.

MAJ

6. maja zvečer je katastrofalni potres opustošil Furlanijo in Beneško Slovenijo. Potres je povzročil neprecenljivo škodo v Reziji in v zapadni Benečiji, medtem ko so bile vasi v vzhodni Benečiji laže poškodovane, če izvzamemo Barnas in Ažlo, kjer je bilo več hiš porušenih. Potres je terjal na območju, kjer bivajo Slovenci, 47 smrtnih žrtev (v Gorjanih, v Brdu in v Reziji). Potres je pretrgal vse kulturno delovanje, ki je bilo zasnovano in načrtovano za naslednje mesece. Tako je letos odpadla že tradicionalna »Kamenica« in druge manjše lokalne prireditve; odslej bodo vse sile osredotočene pri obnovi porušenih vasi.

Od 23. maja nosi osnovna šola v Ricmanjih pri Trstu ime Ivana Trinka. S tem poimenovanjem ni bila

Razpokani zvonik na Sv. Višarjah

storjena velika čast samo možu, ki ima velike zasluge na kulturnem področju Slovencev in Italijanov, pač pa celi Beneški Sloveniji. Medtem ko v Trstu in Gorici že dve šoli nosita ime našega velikega rojaka, v Benečiji je to ime še »tabù«. Pregovor »nemo propheta in patria sua« je še danes zelo aktualen.

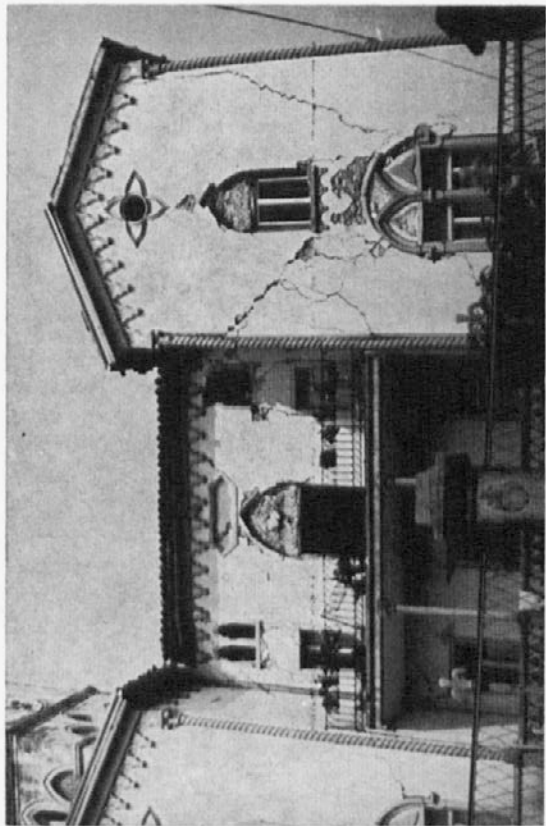
JUNI

Izšla je knjiga prof. Pavleta Merkùja: »Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji«. Za Benečijo je to izreden kulturni dogodek. Avtor je v tej knjigi zbral, med drugim materialom, še neobjavljene ljudske narečne tekste iz Nadiških dolin (202), Terske doline (179), Rezije (33) in iz Kanalske doline (56). Prof. Merkù je rešil pozabe številne tekste, ki bi se v kratkem času za vedno porazgubili. Avtorju moramo biti zelo hvaležni za to delo, zato se mu pristrčno zahvaljujemo za vso ljubezen, ki jo goji do beneških Slovencev.

Kljub potresu je imel velik uspeh tretji natečaj »Moja vas«. Letos je sodelovalo s svojimi spisi v dialektu 138 otrok. Ob nagrajevanju v Špetru 29. junija je bila velika kulturna manifestacija, na katetri so sodelovali: pevski zbor »Pod lipo«, mladi harmonikarji Glasbene Matice iz Trsta, člani beneške dramske skupine in slovenski tržaški pesnik Marko Kravos.

JULIJ

Tudi letos je šlo v Ljubljano na »Seminar slovenskega jezika, kulture in literature«, ki je bil od 5. do

Buja — župnišče po potresu

17. julija, nekaj Benečanov, da se tam naučijo brati in pisati v materinem jeziku, ker jim doma niso dane te elementarne pravice. Zaradi potresa je bilo tokrat število skromno. Razveseljivo pa je, da so bili vsi letošnji udeleženci (7), razen enega, novinci.

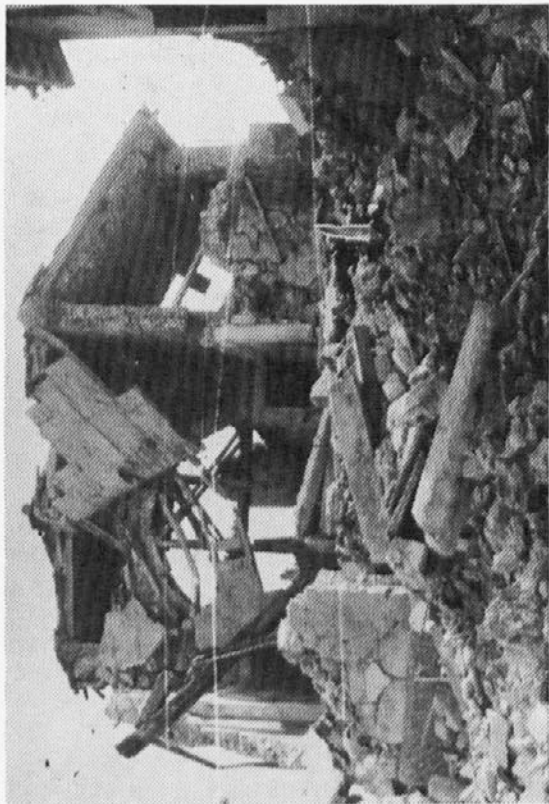
AVGUST

Mesec avgust je bil letos v znamenju »Mlade Brieze«, ki je gostovala v Dolenjem Tarbiju. V prvi izdaji »Mlade Brieze« je bilo 25 otrok, lani jih je bilo že 55, letos je število naraslo do 106, zato jih je bilo treba razvrstiti delno v hotelu in v adaptiranem bližnjem poslopu, ostale pa v velikem šotorišču. Zgleda, da bo ta povsem posrečena iniciativa odprte šole v naravi, na kateri se otroci približajo tudi slovenskemu knjižnemu jeziku, vzbudila še večje zanimanje med starši in otroki v prihodnjih letih, ker jo podpirajo tudi javne ustanove.

SEPTEMBER

5. septembra je predsednik vlade Giulio Andreotti sprejel enotno delegacijo Slovencev v Italiji. Delegacija je predsedniku orisala položaj Slovencev v Italiji in podčrtala važnost globalne zaščite manjšine.

Naše ljudi, ki so začeli pridno popravljati poškodovane hiše, je presenetil nov potres v soboto 11. septembra zvečer in dva še hujša v sredo 15. septembra

Potres v vasi Brezje

zjutraj. Potres je ponovno razdejal Tersko dolino in Rezijo. Ljudi je prevzel velik strah. Hiše, ki so bile poškodovane 6. maja, so se porušile. Človeških žrtev ni bilo. V Benečijo so prišli tudi slovenski inženirji in tehniki, da bi pomagali ljudem. Slovenija je poslala tudi prikolice in montažne hišice.

Bavarski kmetje so nabrali 16 milijonov lir in jih poslali kmetom v Brdo, ker so med potresom izgubili tudi vse kmetijsko orodje. S tem denarjem so v Brdu kupili 5 kosilnic, 3 traktorje in »furgon« za prevoz mleka.

OKTOBER

Videmski nadškof Alfredo Battisti je v nedeljo 17. oktobra obiskal dve slovenski župniji v Kanalski dolini in sicer Ukve ter Žabnice. Med svetima mašama je v obeh farah po evangeliju v italijanščini prebral tudi evangelij v slovenščini. Slovenske vernike je pozval, naj skrbno čuvajo svoj jezik in navade kot dragoceno dediščino. Vesel je bil slovenskega petja in je skupaj z verniki pel pesem »Lepa si, lepa si, roža Marija«.

Pred okrajnim sodiščem v Vidmu se je 19. oktobra moral zagovarjati znani prosvetni in politični delavec v Beneški Sloveniji Izidor Predan, ki je bil obtožen, da je preko nekega letaka širil neresnične vesti. Njegova zagovornika Nigris in Fassetta sta orisala položaj beneških Slovencev in poudarila, da se slovenska skupnost na demokratičen način zavzema za svoje pravice.

Potres v vasi Viškorša

Tičica péstrna

Tukajšnje pesem je povedala 9. marca 1965 na Sólbici v Reziji Ana Brida Kovačeva (1893-1972); posnel, transkribiral in v knjižno slovensčino prepisal M. Matičetov in nekaj mest še bolj približal rezijanski. (Gl. Sodobnost 24/10, 1976, str. 874-877.)

»Tičica arlyčica,
ti meš mi bája' Ježuša,
ki ja men tèt ta mej tatè,
mej táte Lužubětici.
Na má mi de' no jylico,
no jylico, no nytico,
ke man pářši' Ježušu srákico.«

»Tičica grličira,
ti varji meni Jezusa,
jaz grem do svoje tetice,
do tete Lizabětice,
ki mi bo dala iglico
in k iglici še nitico
sešijem Jezusu srajčico.«

Nu na je šla ta nji tatè,
nji táte Lužubětici.

Je šla do svoje tetice,
do tete Lizabětice.

»O táta Lužubětica,
matè mi de' no jylico,
no jylico, no nytico,
ke man pářše' Ježušu srákico,
ke moj bombyncíc a ma mrež.«

»Oj teta Lizabětica,
če bi mi dala iglico
in k iglici še nitico,
sešijem Jezusu srajčico —
otročku mojemu je mraž!«

»O vy Marya věrgina,
kambè ste djala Ježuša?«

»Ja se a dala bájice.«

»To je na maja bájica!
Itè tacé no potacé,
da ti üdi jüdi be paršlè,
da ni bè ti a neslè!«

Na yti šla nu potaklä.
Ko na paršlà ta bájice,
na bila wsa odjökana,
zibíllica prabrácana,
na füča tá, na füča së,
de pôwuj tá, de pôwuj së.

»O tyčica arlyčica,
kambè si djala Ježuša «

»Ti üdi jüdi so paršlè
anò ni so mi a neslè.«

»O tyčica arlyčica,
ti së na slaba bájica!«

»Oj vi devica Márija,
le kam ste dela Jezusa?«

»Jaz sem ga dala péstrni.«

»To je kaj majina péstrna!
Le teci hitro kar se da:
če hudi Judje bi prišli,
da ne bi ti odnesli ga!«

Je pohitela kar se da.
Ko je prišla do péstrne,
je našla vso objokano
in zibelco prevrnjeno,
plenico tje, plenico sëm,
en póvoj tje, en póvoj sëm.

»Oj tičica grličica,
le kam si dela Jezusa?«

»Ti hudi Judje so prišli
in so mi kar odnesli ga.«

»Oj tičica grličica,
ti si mi slaba péstrna!«

Na wzela krilaco tuw pest,
na yti šla nu potaklã.

Na j srětla try oračarje,
na jě je napret bārala:

»Sta čüli lybo vydale,
či kake maje jökalo.«

»Nisamo čüli ani vydale,
za nıne maje jökalo.«

Nu na spe šla nu potaklã
na srětla tri pastırıće,
na je je napre bārala:

»Sta čüli lyboj šlüšale,
či kake maje jökalo?«

»Samo čüle ano pa vydale,
da za orò Galıcyjo,
ke je no maje jökalo,
to je Maryjo klycalo.«

Na yti šla nu potaklã
nu nã je srětla no mišcò,
pa to mišcò na bārala:

Je vzela krılca rob v rokó
in hitro kar se da odšla.

Je srečala orače tri
in přecej jih pobārala:

»Ste čüli ali videli
kje kako dete jökati?«

»Ne čüli in ne videli
nikogar nismo jökati!«

Je hitro kar se da spet šla,
je srečala pastırce tri
in přecej jih pobārala:

»Ste čüli ali slišali
kje kako dete jökati?«

»Smo čüli in pa videli,
da za gorò Galıcyjo
je majmo dete jökalo,
to je Maryjo klicalo.«

Je pohitela kar se da
in srečala je mišico,
še mišico pobārala:

»Si čüla lyboj vydala,
či kake maje jökalo?»

»Si čüla nu pa vydala,
da za orò Galycijo
ke je no maje jökalo,
to je Maryjo klycalo.
O ty Maryja vèrgina,
kobèj talyko jöčeš ty,
na sama düša ka to jè!
Ábej mle de krawji stop
devè düši mi popaštèl!»

Maryja se obrèнула.
(Isò inžimpel to je nen:
pa mi mamò si de' kuráž!)

Nu ko ta múrju na paršlà,
itò bešè de barčarjúl.

»O ty te döbri barčarjúl,
preženì me za de božji lún.«

»Božjáa lúna je na čon,
itetáki judì ja na znan!»

»Si čüla ali videla
kje kako dete jökati?»

»Sem čüla in pa videla,
da za goró Galicijo
je majno dete jökalo,
to je Marijo klicalo.
Oj ti devica Márija,
le kaj toliko jöčeš ti
za eno samo düšico!
Glej, meni krava je z nogó
devet düšic potlačila!»

Marija se nasmehnüla.
(Le-to eksempel je za nas:
še mi korajžo dajmo si!)

In ko do morja je prišla,
je tamkaj s čólnom bil čólnar.

»O daj, ti dobri moj čólnar,
prepelji me za božji lon.«

»Jaz nečem lona božjega,
ljudi jaz takih ne poznam!»

»O múrjace, oprèti se,
da ja bòn molà prejté' ta stran!«

No ko ta stran na je prešlá,
na vydala no nóico,
na pöbrala so nóico
nuw nji te svèti rimijál.
Na vydala no ròkico,
na pöbrala no ròkico,
nuw nji te svèti remijál —
na mèla Ježuša taj prit.

Bèke so jo skrivale
da ní baj jè na vydale
da kírí krej na jela pot.

Wse sí ji je parnúwalo,
briná nu tarpatyka ně.

»O tarpatyka torpatèk,
zymà nu létu zalanèj,
budà ti wmej na porusèj,
[isò častyh]** to bòdi tvój!«

»Oj morjece, razmakni se,
da bom prešla na ono strani!«

Ko je na ono stran prešla,
je videla tam nogico,
pöbrala je to nogico,
v svoj svèti birtoh spravila.
Je videla še ròkico,
pöbrala je to ròkico,
v svoj svèti birtoh spravila —
je imela Jezusa kot prej.

Bèke so jo skrivale,
da Judje ne bi videli,
v kateri kraj je ubrala pot.

Vse se ji je priklanjalo,
le bor in tarpatyka* ne.

»O tarpatyka trnasta!
Boš v zimi, v letu zelená,
nikoli da ne porjaviš —
le-to naj kazen tvoja bo!«

* *Tarpatyka*: če bi verjeli nekaterim osojskim pevkam, bi bil to brsljan. Vendar ta nima trnja; prav to pa je značilnost tarpatike po izjavah Solbičá-nov.

RAZNI PREGOVORI ZA VSAK MJESEC

Ženarja topluota,
februarja marzluota.

Če ženarja nje snegà,
brez skrbi obriu ga da.

Če ženarja garmi,
slaba ura sledi.

Če na Paula dan deži al' sneži,
slabo an huduò ljeto nam preti.

Kadar je Sviečina zelena,
je cvetna nedjeja snežena.

Če o Sviečinci burje ni,
obrila še kaj nori.

Kar že marča zeleni,
raduò se potlè posuši.

Če svetega Gabrijela zmarzuje,
potlè slana nič vic ne škoduje.

Če obrila mjesca garmi,
se slane vic bati ni.

Obrila mjesca presuhuò,
kumetu ne kaže lepuò.

Maja mokruata,
luja suhuata.

Če na Pankracija sonce pečè,
sladkuò vince u kletì pr'tečè.

Mjesca junija veliko dažà
nič dobrega kumetu ne da.

Če je u dau vinijskin cvjet,
premalò tečè vina u kljet.

Če je ta mjesec presuhuò,
ostane grozdje zlo drobnuò.

Če je ta mjesec suhega vremena,
obiuno bo ljepega ječmena.
Če pa garmi poguosto an deži,
le malo bo ječmena an rži.

Če je o Porcijunkuli vročina,
zlo huda bo drugo ljeto zima.

Tajšan ki je biu vošta zadnji dan,
taka bo ura jeseni usaki dan.

Daž na svetega Janeza glave
rad naredi orjehe piškàve.

Tilen oblačèn, maglen,
gardà, dežeuna jesen;
če je pa jasno, gorkuò,
štjer tjedne bo prù lepuò.

Če o svetem Mihelu garmi,
puno vjetra pozime buči.

Kajšna je ura na šetembra mlaji,
tajšna ura usò jesen je najraji.

Če otuberja so velike uadè,
dičemberja močni vjetrovi bučè.

Če listje zguoda z drjevja odpade,
so njive rodovitne rade.

Usi Sveti radi parnesè
kake dni ure še lepè.

Za soncam svetega Martina
rad hitro pride snjeg, zmarzlina.

Če na svete Cecilije garmi,
dobro ljetu kumetu potrđi.

Svete Katarine dan ne laže,
če po sebi čas ženarja kaže.

Daž an vjetar pred Božicjam
kopa jamo rad marlicjam.

Sveti Dan vetròuno,
drugo ljetu sadja pòuno.

Če nadužni otroci so oblačni,
drugo ljetu bojo kruha lačni.

Nuci cajt,
prijet ku te cajt ponuca!

Človek pije vino
an vino pije človjeku pamet.

Buojš pogača an batuda u mjeru
ku gubanca an mesuò u kregu.

- Že dva tjedna na guarim s sojo ženò.
- Zaki? Al' sta skrjegana?
- Bjež, bjež! Nimar guari le onà!

U telem ljetu so našo Benečijo zadjele hudè nesrječe. Naši bratri an sestrè tu u Terski dolin an u Reziji so bli huduò udarjeni od potresa.

Usi jim moramo pomagat, de bojo dobil suoj dom an de bi jim ne bluo trjeba zapustit telih ljepih naših dolin, ruoncev an vasi.

Buoh povarni usim, ki ste jim že parskočil na pomuoč u sùdih an z družim blagam.

Beneški Slovenj imajo puno parjateljju ta po svjete an jih ne bojo mai pozabìl.

Vsem Benečanom
doma in po svetu
želimo
blagoslovljene
božične praznike
in bolj srečno
novo leto

1977

Oh, kuo bo vesela . . .

*Oh, kuo bo vesela
usà naša družina,
kar kupe bo zbrana
okù sojgà cemina,
kier na jubezan
živa ku oginj,
use bratre združì,
ki astreseni so bli.*

(Aldo Clodig)

VSEBINSKO KAZALO

	Stran
Važen dokument	31
Šibe potresa, reši nas, o Gospod	37
Potresi v preteklosti	41
Slovenjbeneška zemlja (pesem)	42
Ob potresu (pesem - L. Šorli)	44
Šola v Ricmanjih pri Trstu	46
Iz lista Hoo-Ruk	49
Spomini na Ivana Trinka (Kacin)	53
Jezik v »Naših paglavcih« (Jevnikar)	58
Ukve	65
Naši ljudje - Msgr. Anton Rutar	72
Msgr. Angelo Cracina	78
Albert Rejec	80
Trije gospodje brumni vi (pesem)	84
Iz »Mlade brieze«	86
Novi Matajur (pesem)	96
Dve »pravci«	97
Kronika naše Benečije	101
Tičica pestrna	116
Razni pregovori	121

SLIKE

	Stran
Msgr. Alfredo Battisti	30
Ostanek cerkve v Venzone	39
Čanebola po potresu	40
Porušena hiša v Čaneboli	43
Ura se je ustavila ob 9 ^h zvečer	45
Udeleženci v Ricmanjih 23. maja 1976	47
Župnik Paskval Gujon	48
Župnik Mario Garjup	66
Učitelj Venosi uči otroke v cerkvi	69
Msgr. Anton Rutar	73
Rutar in Trinko na Trčmunu	76
Msgr. Angelo Cracina	79
Albert Rejec	80
Beneški duhovniki	85
Dva brata od Kodromacev	91
Beneška ojcet	102
Beneška ojcet	105
Beneška ojcet	107
Razpokani zvonik na Višarjah	109
Buja - župnišče po potresu	111
Potres v vasi Brezje	113
Potres v vasi Viškorša	115

uff. sup.

s

TRINKOV koledar 1977

inv.št:

5016